NIKOLA POLIĆ

JUČERAŠNJI GRAD

dMk

26987

[illegible] 1936 - [illegible] 1941.

- Ulrich Boris 1952.

»NAPREDNI HRVATSKI PISCI«

REDOVITA IZDANJA

DRUŠTVA MLADIH KNJIŽEVNIKA

KNJIGA PRVA

NIKOLA POLIĆ: »JUČERAŠNJI GRAD«

IZABRANE PJESME (1910—1935). PREDGOVOR LJUBE WIESNERA

UREĐUJE ZA ODBOR DMK-a:

PROF. LADISLAV ŽIMBREK

KOLO I. ZAGREB, SIJEČANJ 1936 SVEZAK 1

Druga knjiga biblioteke „Napredni Hrvatski Pisci" bit će „Studije i prikazi", ili „Razgovor s M. Krležom", i t. d. od L. Žimbreka; knjiga izlazi u veljači 1936. Treća knjiga „Nova Hrvatska lirika", antologija suvremene hrvatske socijalne lirike, predgovor L. Žimbreka. Četvrtu i petu knjigu objavit ćemo naknadno. U „Maloj biblioteci" DMK-a izlazi R. Rollandova drama „Doći će vrijeme . . ." Cijena 15 din. Knjige izlaze svaka dva mjeseca; kolo ima pet knjiga i stoji broširano 150 din, u orig. engl. platnu 200 din. Plaća se u 10 obroka. Pojedina knjiga 30, 40 dinara (uvezana). Pretplatnici revije „Književni Horizonti", glasila DMK, što izlazi već treću godinu, još 20% popusta. Izvan pretplate dvostruko više. Br. čeka DMK 39.625. Knjige se naručuju: Zagreb, Frankopanska ulica broj 9; papirnica Fintarić.

NIKOLA POLIĆ

JUČERAŠNJI GRAD

IZABRANE PJESME

1910—1935

PREDGOVOR:

LJUBO WIESNER

ZAGREB 1936

REDOVITO IZDANJE DRUŠTVA MLADIH KNJIŽEVNIKA

Naslovni list: Mirko Uzorinac

Sva prava pridržana. Copyright by Društvo Mladih Književnika, Zagreb, Frankopanska ul. broj 9. Tisak i uvez: Tiskara Narodnih Novina.

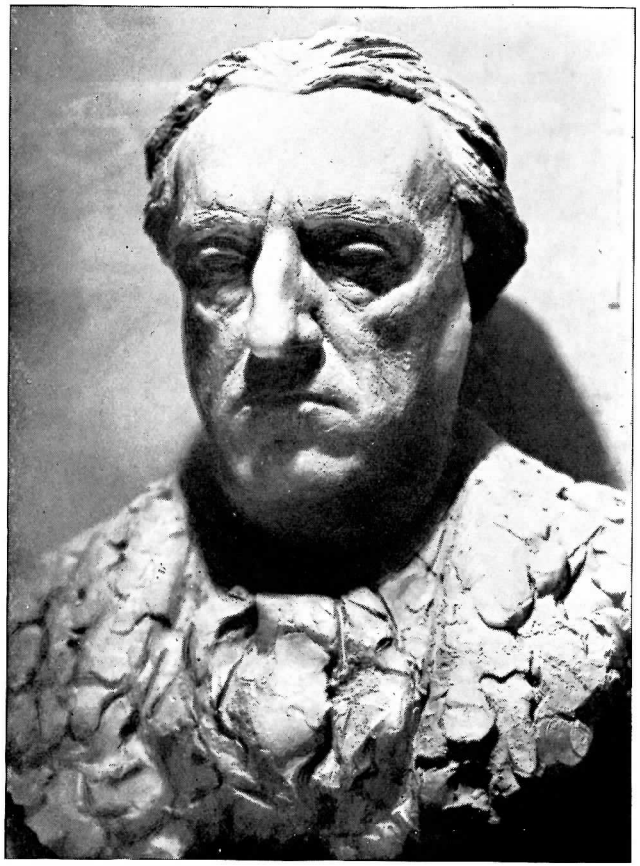

Vinko Matković: *Bista Nikole Polića*

NIKOLA POLIĆ

Bilo je u Zagrebu, ljetno popodne devetstošeste, sedme ili osme.

Otmjen građanski stan u I. katu Šenoine ulice, ne znam više ni kuće ni broja. U jednoj od njegovih soba, u hladu prozorskih zavjesa, pianino, oko njega u zraci sunca razbacane note i isprešarani rukopisi kompozicija. U atmosferi starinskog pokućstva jedna fina, pognuta, filigranska stara majčica sa živahnim »recànskim« dijalektom:

— Onì ce dojt. Ce gospodìn kavu?

Bila je majka braće Polića, sva užurbana, zabrinuta i drhtava nad »razmetnim« sinovima, koje sam došao pohoditi.

Obitelj Polić doselila je upravo sa Sušaka iza propasti velikih brodarskih poslova, i s vremena na vrijeme prošao bi sobama onizak sijed gospodin s bradom à la Gambetta, osmjehnuvši se i rekavši nekoliko šaljivih riječi na račun svojih sinova. To je bio Ante Polić, suvremenik Rissorgimenta, spasivši u krahu tek potpunu biblioteku Mazzinija, Tommasea, Giustija, Leopardija, Carduccija, u kojoj i sve hrvatske tekstove, počamši od Marka Marulića (u Akademijinom izdanju), pa sve do svojih dana, porijeklom Hvaranin, pisac političkih brošura pod šifrom A. P. Starograđanin, borac u hrvatskom antitalijanaškom pokretu u Dalmaciji, uz Erazma Barčića jamačno najbolji ondašnji poznavač talijanskog jezika i literature. On je volio i respektirao svoje sinove i njihove prijatelje, no pokazivaše, da nas ipak, sve zajedno, smatra djecom, što je nas, razumljivo, smetalo.

Tada je već Janko Polić-Kamov bio izdao dvije dramske studije i dvije zbirke buntovnih stihova, među njima strašnu P s o v k u . . .

Silovat ću te, bijela hartijo, nevina hartijo . . .
Stani, ljubavi moja, i poslušaj bol moju . . .
Ljubim te, hartijo, i topla je ljubav moja . . .
Topla kô krv moja i mahnita kô ljubav moja . . .

On bi došao izvana, zlovoljan i mrk na svoju tuberkulu, noseći u sebi sve leopardijevske bolove jednog modernog Joba, i — bolestan do kostiju, »načinjen sav od nervoze, od trzaja, grčeva, psovaka, ridanja, jedan čudnovati anarhista, koji u stvari ne poznavaše ni elementarno od anarhističke ideologije i filozofije, da postane pjesnik bune, pjesnik prevrata, pjesnik psovke«,[1]) *— »on je bio u položaju jednog nezaularenog, zdravog i jakog paripa, koga tuku. I kako parip odvraća nogama, Polić odvraćaše pjesmama«:*[2])

Nema zakona vrhu mene i umrli su zakoni za mene ...
Nema mi mjesta među ljudima i kažnjiva je riječ moja ...

Pročitao je već onda Lombrosa, Sergija, Ferrija i Sighelea, tumačeći sve hereditarnošću i atavizmom, svečano ili brutalno iskren, pun zanosnog vapljenja za ženom, pun oswaldovskih, bolesničkih krikova: Sunca ... Često se pitah, šta mu znači ono »Kamov« u potpisu imena, i objasnih sebi, da je on sin onoga Kama, koji ne prezaše otkriti ni golotinju vlastitoga oca ... »I bude proklet od Gospoda«, ali prokletstvom, koje dade hrvatskoj literaturi najstrašnije, najkrvavije stranice sa dna jedne revolucionarne duše na kraju našeg »fin de siècle«-a, ali ne nakalemljeno, već potpuno svoje, spontano i izvorno, kao ličnu bunu na lične bolove ...

Janko bi popio svoju kavu i onda izađosmo on, Milutin, Josip Baričević, ja i Mijo Radošević, pisac »Karikatura«, psujući popove, Raucha i austro-madžarski sistem, govoreći o atentatima talijanskih anarhista, o roditeljskoj tiraniji i veneričkim bolestima, slušajući putem ili u kakvoj krčmi, ili u kakvoj jutarnjoj sitničariji tog anarhistu, što se oduševljavaše Notarijem i pamfletistom Barettijem, futurista već davno, davno prije F. T. Marinettija.

Milutin je u društvu šutio, jer je bio glazbenik i jer je bio strahovito bolestan. On se formalno raspadao, kosti mu na očigled curile. Kao neki sablasni Krist, sa dugom vranom kosom na ramenu, s ogromnim crnim očima koje se nikad ne zaboravljaju

[1]) Vladimir Čerina: Janko Polić-Kamov. Rijeka 1913. Izdanje knjižare Gjure Trbojevića. Str. 16—17.

[2]) Ibd. str. 22.

iznad istaknute donje vilice, podoban kao Svengali da uspava mnogu Trilby, sviraše vječno Johana Sebastijana Bacha i — premda ne bijaše virtuoz taj đak glasovitog Ermana Wolff-Ferrarija — Beethovena i Chopina kao nitko. Kad mu na zaključnom ispitu venecijanskog konzervatorija izvađahu jednu kompoziciju, diže ga oduševljena publika zajedno s kolegama na ramena i ponese ga kući uz poklike: Evviva Croato! Evviva Croato! Kad je Zagrebačka Filharmonija — nedavno, 20 godina poslije njegove smrti (!) — izvodila u kazalištu i Polićevu Fantastičnu suitu, publika je poslije jednog čisto beethovenijanskog stavka izgubila dah i zaboravila pljeskati ... da istom poslije nekoliko trenutaka provali u frenetično aplaudiranje.

Ja sam često dolazio k Polićima, jer me s Jankom vezalo prijateljstvo, a za Milutina sam imao napisati libreto na prva tri čina Pecijinog R k a ć a. Ova se opera nikad nije davala zbog nedovršenoga t. j. nezapočetog libreta. Mene je fizički smetao miris Milutinovih rana i osušenih povoja, i kako mi je već izgledao, kao da govori sa mnom s onu stranu groba, ja sam izostao. To paničnо bježanje pred umirućim osvetilo mi se poslije njegove smrti. Milutin je kratko vrijeme iza toga umro i ja sam — jamačno uzbuđen — imao toga dana jasnu telepatsku viziju.

Sve se to događalo oko 1908., i u tom avetinjskom, pijanom i uzbunjenom društvu bijaše Nikola Polić samo jedan od braće Polića, meni još zapravo nepoznat dječarac, gledajući u nas »velike« pobožno i s poštovanjem. (Druga, starija braća Polići ostajahu za mene u sjeni, baveći se ozbiljnijim poslom od literature.)

Po Nikici sam poslije primio par vijesti iz Rima, gdje su Janko i Mijo Radošević, stanujući u Via Biscione, u neposrednoj blizini Cvjetnoga trga, gledali svojim očima, kako se na ditirampskom Carducciju i pastoralnom Pascoliju diže mlada Italija D'Annunzija, Stecchettija i Ade Negri, snujući s mladim Talijanima novu budućnost svijeta i vodeći u Via Mattatoio diskusije s anarhistima, među koje bi znao upasti i Benito Mussolini.

Janko ni ne slutijaše, da će skoro, jako skoro — nesretno zaljubljen u izvjesnu Kitty, koja njega nije voljela — zaglaviti u nekom špitalju katalonske ustaničke Barcelone.

I tako svi oni odoše — i Milutin i Janko — i njihovi roditelji — i od cijele familije ostade za mene tek najmlađi brat Nikica, N i k o l a P o l i ć, pjesnik, esejista i muzički kritik iz kruga Matoševe kompanije.

S pojavom A. G. Matoša u Zagrebu poslije njegove amnestije (1908.) bilo je zadovoljeno mojoj potrebi simpatije i prijateljstva. Neobična živost Matoševe atitide, njegova beogradska, ženevska i pariska prošlost, njegove pustolovine i gladovanja, njegovo odlučno afirmiranje Sirotinje i Boemstva nad običnim građaninom, pa visoko uzdizanje Pjesnikove misije među ljudima, njegova ljubazost prema nama kao i ljubav k istini, prelazeći u pamflet, a koja ga je potpuno otuđila od njegovih vršnjaka, — sve ga je to već unaprijed označilo kao prijatelja omladini, koja se okušavala u književnosti. Ne, da je to bio nekakav odnos »učitelja« i »učenika«, mi smo pisali stihove i prije Matoša, poznavali parnasovce, simboliste i nove literatorske težnje i prije njega (čemu inače knjige?), i dalo bi se dokazati, kako se Matoš često koristio kojom inovacijom svojeg »đaka«, prešavši dakako preko toga, ali pribilježivši savjesno, kad je koji »discipulus« profitirao od njega. Ali bilo je nešto drugo: Matoš je bio uistinu genijalan, interesantan i potpuno iskren i životom i literaturom, što nisu bili ni jedno, ni drugo, ni treće oni naduveni »službeni literati« od velikih listova, osim toga čovječan, i vječno nasmijan (i onda, kad je bio najozbiljniji), i imao je sve, što je mlade ljude moglo privući i dugo zadržati. S njime se nije dociralo, s njime se ž i v j e l o. S Matošem se ispilo nekoliko podruma vina, uništilo nekoliko kavinih plantaža, — kavana Bauer bila je slavna! —, »kelneri« su još znali za vjeresiju, oni divni »kelneri« u toj staroj kavani (ujutro Franc, popodne Jozef, ujutro Franc, popodne Ferdinand), pa one anegdote i larme, oni kalamburi, oni Matoševi vicevi u formi oštrih opservacija: habsburška dinastija stara kao sifilis, Franc-Josip car sa Midasovim ušima, pa traženje »novoga«, kod čega Matoš u potrazi senzornih korelacija dočaravaše b j e l i n u vokalom »i«:

Gjurgjic, sitan cvjetić, skroman, tih i fin . . .

dok Augustin Ujević tvrđaše, da njemu b j e l i n u dočarava slovo »o«, pjevajući:

O što su grozni orozi o zori . . .

pa ona strašna zimovanja i lumpovanja 1908.—1912. kod Žagarice, pa dalje u zagrebačkoj »Sikstini«, i poslije njih nezaboravne j u t a r n j e scene s Matošem!

Nikola Polić, đak graditeljske škole, poznat već sa Matošem, stanovao je u to vrijeme u nekoj đačkoj vili u Tuškancu (u kojoj je kasnije i Matoš stanovao), spremajući se na buran život, koji će ga uskoro, kao i njegove drugove, bacati bez njegove privole od nemila do nedraga: iz kasarne na bojište, s bojišta u špitalje, iz špitalja u vojničke i inžinjerske kancelarije. Ja sam gdjekada dolazio k njemu, da pitam za brata mu Janka, koji je već bio u Španiji, i tu sam upoznao nekoliko mladih ljudi. Moje je stalno društvo bilo na drugoj strani (Ujević, Häusler, Fran Galović, Gabarić, Krešimir Benić), ali i ovdje sam našao jednake drugove, koji će se poslije Matoševe smrti naći u antologiji M l a d a h r v a t s k a l i r i k a i koji su živjeli svi od reda jednakim životom. Kod njega se sastajaše jedna đačka bohema, često bez kruha i odijela, ali nikada bez duha i bez znanja, jer ako je i popila bezbroj kava, ali je progutala i bezbroj knjiga. Nogomet se tek rađaše, namjesto mišica razvijaše ta mladost čula — jedno gotovo estetsko profinjavanje mladih Des Esseintesa — Nikica Polić sviraše bez umora n a m a za zabavu čitavog Puccinija, a s e b i za zabavu najtežeg Griega, Beethovena i Schuberta (ima iz tog vremena jedan sablastan Jerolim Mišeov portret Nikičin za glasovirom, a u mraku — kao tri crne kajde — tri Polićeve glave kao u nekom crnom schumannovskom arpeggiu), dok onaj krasni i mladi, danas negdje izgubljeni Branko Hlavaty štampaše već u »Savremeniku« (!) čudnu i finu B o l p o l u s n a, koja se toliko sviđaše Matošu.

Taj život između kavane i polusna, između mladenačkih ekscesa i silne volje služiti umjetničkom idealu, rodio je paradoksom, po kome prezirasmo zdrave sportove, a kultivirasmo nezdravi sjedjenja u kavani ili krčmi. Nikola Polić napisa kasnije cijeli jedan veseli, matoševski feljton o kavani, a među starim, prašnim papirima nađoh neku svoju pjesmu u prozi iz onih vremena, koja ima sve moguće stilističke i idejne obrate (od Rimbaudove »Pijane lađe« do futurista), ali je dobra, iskrena i opisuje direktno atmosferu, u kojoj se kretasmo kao pjani.

Tome je već dvadeset i pet godina, otprilike, ili upravo toliko. Nikola Polić izdaje evo prve sabrane pjesme. J u č e r a š n j i g r a d. Grad od onda. Jučerašnji Zagreb.

*

Adoptivni Zagrepčanin, odgojen u kafansko-bohemskoj idili pod dalekim utjecajem Vidrića, Matoša i »matoševaca«, zaljubljen u Šenoin i Matošev Gornji Grad — J u č e r a š n j i G r a d. Jučerašnji, to jest onaj pravi, strancima nepristupan i nevidljiv Grad, koji ima za prijatelje srdačnu desnicu (A m i c o s i c), a za neprijatelje — figu (I n i m i c o s i c), kako se to slika u refektorijima naših župnih farofa. I dok Matoš poznaje, i dušom i intelektom poznaje, te zato voli i mrzi taj Zagreb, imajući barrèsovsku ljubav za vedre — v e d r e! — tradicije toga grada, Polić ga poznaje, upravo intuitivno naslućuje kroz njegove stare krčmice, kroz njegovu arhitekturu i kroz njegov bohemski — p l a v i! — zrak nebeski. Dakle kao artista. Kao pjesnik. Tako gleda i na sve drugo. Manje intelektualan, više osjećajan, brat anarhiste i društvenog revolucionarca, on je sve prije nego to. Do juče ga ne zanimaše ni socijalnost, ni humanitarnost. Povučen u sebe, gotovo da i nema doživljaja interesantnih za službenu historiju. Dok drugi pokretahu listove, Polićevi su doživljaji intimni, za prosto (prostačko) oko gotovo nevidljivi. Zanimaju ga varijante tišine, i sa tih mirnih i — dopustite! — t i š i n s k i h, samainskih[3]) stranica — kao poezija Ch. Guérina (»u n u t a r n j i čovjek«) — hlapi muzika tišine, glazba mirnih časova, odjekujući u duši gurmana kao zvuk klavira usnuo u paučini.

Na stalku note kraj pianina.
Sa tamnih slika odsjev drag.
U sobi mir. I zvuk violina . . .
— — — — — — — — —
Tu često škripe daske poda.
Na sagovima umor sni.
Po sobi kanda netko hoda —
Zar to su sretni, blagi sni?
(T i š i n a, † bratu Milutinu).

Dakle glazbe i tišine, upravo senzacije muzikalnih tišina — to je sadržina većeg dijela tih osobitih pjesama. Od onih starih i na-

[3]) Albert Samain.

griženih, od snenih, sjenastih, u kamen pretvorenih arija sa Griča, u kojima kao da zvone menueti Rameaua i Lullya, a kojima promiču neizbježne sjenke Uraza, Lisinskog i Matoša, vodi ta zaprašena, klavirska, upravo spinetski paučinasta poezija u svježu tišinu polja, voda i šuma, zaustavivši se čas na kakvom rekonvalescentno-špitaljskom, mallarmejskom, čas na kakvom uličnom, bodlerskom (ali ni Baudelaire, ni Mallarmé) motivu, da svrši i opet u večernjim sjenama, večernjim bojama i večernjim tišinama. Većinom pejzaži, intérieuri i »štimungi« iz predgrađa, Polićeve su pjesme kao neki tihi odbljesci iznutra, i kako je pejzaž »stanje duše« (Amiel i simbolisti), ove su tanke, artističke senzacije, pretvorene u evokatorske slike — upravo diskretne, poluglasne, intimne ispovijesti. Pregled im kristalan i jednostavan. Tišina sa svim svojim rekvizitima: prazna soba, otkucavanje sata na zidu, skakutanje kanarinca u krletci, cvijeće na prozoru, a iza cvijeća, nad vezivom, usnule stare djevice, dok na ulici, pod vedrim nebom, čeprkaju u a l l e g r e t t u ili p l e š u p o l k u vrapci, očevidni prijatelji našeg pjesnika. Uvijek jednaka, a vazda tako draga idila iz naše (pa i svake druge) male provincije! Jedna Gospa s drugog kata, jedna B e l l e D a m e s a n s m e r c i ne mari mnogo za trubadura, ali vrlo mnogo za modernog viteza, koji se zove šofer (bolji kočijaš) ili »bankbeamter« (pisar u štedionici). Pijane noći i raspoloženja sivih mamurluka, nervne groznice kao pred duševnim brodolomom, jutra bolesničke sobe (rastenje sobe i predmeta u njoj, kao u autoanalizama morfinomana — U v r u ć i c i), susreti s prosjacima, grabancijašima, nažigačima lampa, svi ti promjenljivi odrazi neba na šarenim, skitničkim, vandrokaškim cestama, sve te P j e s m e s a p e r i f e r i j e, od kojih neke djeluju kao najživlji feljtoni (neke su divne, kao na pr. Z i m s k o s u n c e), sav taj lični roman iz naše male provincije pun je nenadanih osobitosti i apartnih ljepota, kao dlačicâ na voću ili praha na krilu leptira. To je poezija momenata, nijansa, sjena i šapata, pa ako su te fluidne ljepote nekomu premalo, »sjetimo se, da je ovu ljepotu, ljepotu trenutka, jeke, sjene od sjene najteže uhvatiti. Pianissimo je najteže dobro svirati« (Matoš).

I konačno — B i j e g.

Oh, divno je biti sam na brdu od ekrazita!

Kao naivno dijete, koje na taj način glumi skeptika i razočaranog, skrivajući pod kakvom veselom metaforom neku tajnu tugu, i Polić pati od suvremene bolesti bijega, pjesničkog bijega dakako, bijega od okoline, čak bijega od samoga sebe (bodlerski h e a u t o n t i m o r u m e n o s). Ne oduševljavajući se nimalo civilizacijom fabrika, strojeva i industrijskih dimnjaka, nije čak ni — buntovan. Po nekima dakle ne bi bio ni moderan, strpali bi ga jamačno među »stare«, a čujem, da ga već proglašuju i — mrtvim. Kod nas je naime tako. Budući da su našim kriticima Ronsard ili Chénier »nečitljivi«, jer ne pjevahu — ne ću reći kao Whitman ili posljednji Verhaeren, već kao tušta i tama domaćih »socijalnih« — kritičara, ovi ih — komotno — nikad i ne čitahu. Bijeg u tišinu pogotovo je znak reakcionarstva našim modernissimusima. B e a t u s i l l e, savršen i vječno moderan koliko sve odisejade Jacka Londona ili Jeana Giraudouxa, ne imponira našim »kriticima« jamačno zbog toga, što je u njemu data upravo ista vječno ljudska vrijednost: težnja za čistoćom. Taj bijeg pjesnikâ, goneći već Vergilija iz bučnog, augustovskog Rima pod slobodnija nebesa, na plavije pučine, u cvjetnije Arkadije, tjerajući poslije u rousseauovskom »cantu« Byrona pod zidine Missolunghija, inspirišući Baudelaireu stihove O r e c i, A g a t o, d a l i s r c e t v o j e ..., dok Rimbaud iz gužve pariskih pjesnika (J e d n a s e z o n a u p a k l u) bježi među afričke trgovce oružjem i kavom, taj bijeg goni i Polića da pali za sobom sve mostove u jednoj gotovo anarhističkoj, sardanapalskoj, možda malko traženoj (v o u l u e), ali karakterističnoj viziji vlastitog odlaska (B i j e g). I Michelangelo je bježao. Kuda je bježao? U ponorne dubine vlastite unutrašnjosti, u svoje stravično samotničke sonete, gdje je mogao da bude sam sa Bogom. Jer »biti pjesnik znači, pored svega ostaloga, i bježati; bježati od onoga, što jest i što postoji, u ono, što nije i čega nema, a što se želi, t. j. u ništa, i što se bjesomučnije i munjevnije bježi, ta je ludost često pametnija i ljepša«.[4])

To je doduše digresija, a digresija je i ovo: Fakat je, da svi ti pjesnici, svi ti umjetnici, na svom bijegu od stvarnosti, jure za slašću najintenzivnijeg saznanja, pa kako njihov lucifersko-pro-

[4]) Čerina: O. c. str. 130.

metejski ideal odmiče sve dalje i dalje, oni ipak — valjda jedini! — vjeruju, da se može dostići već pomalo i beskonačnost. U generaciji, koja će sutra stati pred život, postoji već nerazvijena ogromna intelektualna snaga, potpuno još u neredu i bez veze, kao neki kaos znanja, koji u svakoj duši stvara konflikte; no sutra će se taj kaos srediti, organizovati, i možda već danas, gdje se toliko govori o dekadenciji, gledamo u praskozorje nekog Periklovog vijeka. Pa neka sad jedni, u svom snatrenju, bježe među crnce ili među zvijezde; a drugi, koje jednako ne zadovoljava nepotpuna sreća zemaljska, neka u herojskom naletu hvataju cjelinu života i ostvaruju najvišu i najpotpuniju formulu općega življenja. Osjeća se, a to je glavno, da umjetnost može dati čovjeku sve one duboke radosti, koje mu nekoć davahu religije, i da se neka nova, ponosna i slobodna vjera može roditi i van društvenoga — uglavnom vrlo dosadnog — saobraćaja. I neka su sad jedni jedno, a drugi — drugo. Neka jedni stvaraju filozofsku poeziju, koja će rezimirati opće ideje; drugi neka nastavljaju tradiciju individualizma, iskazujući u svojim stihovima svoje lične i naročite osjećaje.

A suvremenost? Modernost?

Najveći dio Polićevih P j e s a m a s a p e r i f e r i j e pun je proleterskih, upravo današnjih motiva. Poslije nedavnoga kratkog boravka u Beču, daleko poodmakao u svom lirskom razvoju, a ostavši ipak kod svog ranijeg, ličnog izraza, Polić je dao jednu potpuno svoju i snažnu pjesmu: — I n v a l i d p r e d H a y d n o v i m s p o m e n i k o m. Ta pjesma, ulazeći među Polićeve periferijske štimunge, slobodnija formom, oslobođenoga ritma, nadovezujući na simpatije za skromne ljude predgrađa, pometače, nažigače lampa, novinske kolportere, invalide i najponiznije pisare (tu spada i novela F o r t u n a t o v u t o r a k) — potresna je i djeluje upravo tragički svojom nenametljivošću, netendencioznošću i frapantnošću u opisivanju jedne bečke uličnе scene. Opisan je, prosto, jedan i n v a l i d, i ta karikatura od poslijeratne ljudske bijede, taj čovjek-stroj sa protezom noge i limenom pločicom mjesto tjemena pod sijedom kosom, iskrpan u bogzna kojem špitalju još nedavnog, carskog Beča, što prosi — junak sa Karpata! — krajcaru s a z v u č n i k o m n a v i o l i n i u m j e s t o s o r d i n a pred izlozima delikatesa i mramorom gospodskog, alt-wien-

skog komponiste, s kontrastnom evokacijom sivog Mariahilfa i tustih, građanskih goluba pri koncu, — dana je tako neposredno, plastično i sugestivno u par pregnantnih strofa, te za nju poklanjam cijelu našu poslijeratnu, bilo »konstruktivističku«, bilo »socijalnu« liriku. To nije krležijanski, ali interesantno je, da je tu drugim, posve drugim sredstvima postignut isti dojam beskrajnog očajanja, sivila i pustoši kao u jednom posve drugačijem Krležinom motivu sa posve drukčijim sredstvima izraza u istom broju »Savremenika.[5])

Tako se pred licem modernoga spleena nađoše dva naša prava pjesnika.

*

Nisam po zvanju kritičar i nije mi svrha upuštati se u zanatsku analizu Polićevih stihova, ali kad bismo htjeli odrediti Nikoli Poliću točno mjesto u povijesti naše novije poezije, ne bi to bilo teško. Ne bismo to učinili površno i lako, kako je to učinio dr. Prohaska u svom P r e g l e d u,[6]) *svrstavši Polića jednostavno među »Gričane« (suradnike »Griča« od 1917. do 1920.), koji — »idu za Barrèsom i jasno je, da moraju perhorescirati srpstvo kao negaciju historičkih i plemenskih osebina hrvatskih« (smiješan i činjenicama protivan kriterij).*[7]) *I mi bismo Polića svrstali među suradnike »Griča« od 1917.—1920., ali još prije među saradnike H r v a t s k e m l a d e l i r i k e od 1914., i ujedno bismo rekli, da su to bili pjesnici, koji su u svladavanju otporne, neposlušne forme i pažnjom na jezičnu čistoću dokazali, da je naš hrvatski jezik gibak, mekan i poslušan kao elastična glina pod rukom vješta lončara;*

[5]) S u t o n n a p o s t a j i m a l o g p r o v i n c i j a l n o g g r a d a (»Savremenik«, broj 6., god. 1931.).

[6]) Dr. Dragutin Prohaska: Pregled savremene hrvatsko-srpske književnosti. Zagreb 1921. Izvanredno izdanje Matice Hrvatske. Str. 350.

[7]) »Grič« od 1917., iako je kraj »Savremenika« nastao kao literarni cenakul iz pijeteta prema uspomeni velikog regionaliste A. G. Matoša, čiju je uspomenu »Savremenik« povrijedio (u Ćurčinovu članku povodom Skerlićeve smrti), brojio je među svoje suradnike pored ekskluzivnih Hrvata i autentične jugoslovenske revolucionarce Čerinu, Ujevića, Ivu Andrića i međimurskog Ivana N. Novaka, izdavši od svojih skromnih sredstava među svojim izdanjima (kraj Maeterlincka) i vidovdansku studiju Srbina Miloša Gjurića S m r t m a j k e J u g o v i ć a.

koji su u potrazi za novijim, skladnijim izrazom pronašli nekoliko bitnih tehničkih inovacija: oslobodili stih stare monotonosti, odomaćili poslije Matoša (iz Srbije donesenu) troslovčanu rimu, a samostalno uveli »bogatu rimu« (koje Matoš nije poznavao), dokazavši još i mogućnost premještaja stare cezure i postojanja dvostruke cezure u stihu, sve prema zakonima unutrašnjega ritma i dr., sve sami zanimljivi problemi za gramatika i književnog historika, bez spominjanja drugih, jednako važnih »sitnica« u naglom razvijanju našeg novovjekog lirskog izraza.

Ne bismo ga svrstali ni u »Matoševu školu«,[8]) *premda bi se za mnogu njegovu plastičnu sliku i sam Matoš bio oduševio (»Uukla se ko glavobolja, nesmiljena ko psovka, sa aureolom crvene kose na pozadini jutarnjih mamurnih ulica . . .«, »Prvo sunce upire svoj zlatni biskupski štap na sivu pečal betonskoga grada . . .«). Polićev stil, sintaksom, stilistikom i slikovitošću odista sličan Matoševom, ima mnoštvo i drugačijih slika, antiteza i kalambura i nešto je posve drugo po onom, što je Polićeva bit i njegov unutrašnji pjesnički svijet, jer je stil čovjek (le style c'est l'homme), a nije čovjek — »stil« (to je smisao i teze Buffonova traktata).*

Pogotovo je Polić jako daleko (kao i svi »Gričani«): od Domjanićeve blijede trubadurske lirike — muškiji je, ima drugih nježnosti; od Nazora — životniji je, ne izmišlja za činovničkim pultom »heroične« simbole po pravilniku; od Begovića — nije kaćiperski, ne »pravi« literature; daleko je od svih pjesnika »hrvatske Moderne«, jer se on, kao ni sva njegova pjesnička generacija, ne oslanjaše ni na koga, učeći se sam, iako je pogdjekad imao učitelja prvih koraka. Ne bismo ga uporedili ni s kim, već ga ocijenili po onom, što je njegovo vlastito, lično, što je sastavni dio njegovih živaca i njegova svijeta, i što čini njegovu personalnost. Odijelivši ga donekle od drugova, svrstali bismo ga među h r v a t s k e s i m b o l i s t e, dodavši (kako se to čini u historijama toga razdoblja francuske književnosti), »da je riječ »simbolizam« posve slučajna i da nije potrebno opravdavati ovaj naziv nekim simbolima ili teoretskim pretpostavkama uopće«.[9])

[8]) Kao R. M-r. (Rudolf Maixner) u »Obzoru« 11. jula 1919. povodom knjige Polićevih »Marginalia«.

[9]) Ivo Hergešić: Osnovi savremene francuske lirike (»Savremenik«, 17. januara 1931.).

Dakle, direktan izdanak »hrvatskog simbolizma« (Vidrić, Matoš, »matoševci«) — a ovaj već u početku forsiraše subjektivnu poeziju senzibiliteta nasuprot retorskoj i patetičnoj narativnosti i elokvenciji starijih pjesnika — Nikola Polić, kao artista interesiran samo vizuelnim i auditivnim senzacijama, a napose muzičar u svim nervima svojega bića,[10]*) najviše od naših liričara pati od sinestezija. Kao Matoš (na pr. u noveli C a m a o), kod kojega se Polić učio stilu i metafori, a ovaj ih otkri u Gautierovim hašišinskim ekscitacijama, u Baudelaireu, u Maupassantu (»Odista nisam znao, m i r i š e m l i g l a z b u i l i s l u š a m m i r i s e, ili spavam među zvijezdama«) i t. d. — i Polićevi spisi vrve od raznovrsnih čulnih odjeka. Njemu »sivi dan bez vjetra prolazi cestom (!) bez ž u t i h i c r v e n i h v a n d r o k a š k i h r e f r e n a«. »Velika i bijela danja bol zabliješti mu u mozgu k a o d a j e n e g d j e o č a j n o z a l a j a l o p s e t o.« Osjećaj mirisa prelazi u osjećaj opipa: »Pričinilo mu se, da je čitavo stubište nafarbano novom, uljenom bojom, pa se taj imaginarni m i r i s stao upijati u njega, t e ž a k, m a s i v a n i o k r u g a o. I m a m i r i s a, k o j i s u n e s p r e t n i k o k u g l a.« Pa muzički leksikon u postizavanju adekvatnog plasticiteta: »Desna mu noga zaostajala za lijevom u r i t a r d a n d u n e k e t u ž n e s o n a t e.« »Haydn je pružio kameno koljeno — g r a c i j o m m e n u e t a i z C-dur k v a r t e t a.« I t. d., i t. d.*

Prije trideset godina, u vrijeme rađanja hrvatske Moderne, bile bi te čulne korelacije, koje Baudelaire prozva »mističnom metamorfozom sviju mojih čula slivenih u jedno«, dočekane sa sumnjom od raznih Hranilovića, Hinkovića, Kuhača i dr. Danas su one, pošto su izazvale čudo i užas kod publikacije Baudelaireove C o r r e s p o n d a n c e s, Rimbaudove V o y e l l e s i Verlaineove L'A r t p o é t i q u e, stekle tako reći građansko pravo i — petnaest stoljeća poslije prve literarne aplikacije u indijskoj poeziji Veda, pošto je »audition colorée« iluminirala i Kabbalu, a nakon pomnog izučavanja u duševnim klinikama na gomili marljivo posabranih primjera — ušle već u novu instrumentaciju stiha,

[10]) Polićeva pok. rođaka Cvijeta pripovijedaše mi »sub rosa«, da Nikica, kad je kod vina, plače gorko kao dijete, što je promašio »karijeru«. Trebao je da bude muzičar, komponista.

kao jednostavno postepeno i moguće približavanje sjetilnih darova.[11]*) Kod Polića su te korelacije tako nenametljive, tako nužne, tako povezane s harmonijom njegovih malih lirskih (upravo plastičnih) cjelina, te izgledaju potpuno normalne i gotovo nevidljive — kao potrebno, rigorozno lično sredstvo njegova izraza. Upravo tu, u tim sjetilnim povezanostima i muzičkim — da tako kažem — detaljima, koji mogu biti s a m o njegovi i ničiji više i koji brane (kao svaku originalnost) njegovu poeziju od imitacije i pastiša, — tu je bit stila, odnosno radione, odnosno personalnosti Nikole Polića. I budu li naše buduće generacije gledale čudom na skeptike, koji su još prije 30 godina nalazili nemogućima ove tako razumne »djetinjarije« i »novotarije«, bit će to zasluga ne »Matoševe škole«, već hrvatskih simbolista, a to su podjednako Lacko Vidrić, A. G. Matoš, Karlo Häusler, Milan Ćurbanić, Augustin Ujević, Ljubo Wiesner, Zvonko Milković i — Nikola Polić.*

*

Među niskim kućama južne zagrebačke periferije, gdje niču nova svijetla i mirna predgrađa i gdje je Nikica Polić živio donedavno u društvu najstarijeg, mecenatski raspoloženog pok. brata Vladimira, direktora samoborske željeznice, često smo vidjeli toga porijeklom Sušačanina, adoptivnog Zagrepčanina s ispravljenim, crnim i orlovskim profilom pomorca, kako se dao među željezničke pruge i vrtove, među barake i pilane, da se ustavi na kakvom periferijskom ćošku i zagleda u taj jučerašnji, »plav ko svila, žut ko pergamena« Grad na brdu, pa da se opet, za kraće ili dulje vrijeme, vrati k svom vjernom glasoviru i svojoj očinskoj biblioteci. Takav nam se ukazao i tamo davno, u onim godinama prije rata, u onim cenakulima mladih ljudi, među kojima nismo od Polića vidjeli gotovo ništa do lijepu brigu da ostane neprimjećen.

Kako je to strašno daleko! Koliko radosti i koliko strahota u tih par godina! Mnogi su naši prašina pod zemljom, mnogi već pokojni u pravoj ludnici, a mnogi svoju fiksnu ideju, svoj osjećaj beskraja nose još na prividnoj slobodi! Što li je bio smisao našega života? I što je još uvijek — usprkos svemu — cilj i smisao? Naći

[11]) Vidi Victor Ségalen: Les synesthésies et l'école symboliste (Mercure de France, tome XLII., avril-juin 1902., str. 57—90).

izraz za »glazbenu misao« (musical thought), za »glazbeni opis« (musical delineation), »glazben nesamo u riječima, već sadržajem i bićem, po svim mislima i izjavama, po cijelom svom raspoloženju« — onako, kako ga prosanja Carlyle u svom snu o Danteu! I kad smo već kod glazbe i toga našeg pjesnika, koji obožava klasičnu muziku i naročito Beethovena — da nam ne bude sveta samo glazba onih titana, već i uzor njihova primicanja savršenstvu, kako je to opisano u knjigama Romaina Rollanda! A pošto se — i to je pomalo važno! — približuje starost s blijedim perspektivama ubožnica (bude li naime protekcije!), kad već ne bude ni snage ni mecenata, i budući da jednako volimo onog, u Polićevim spisima toliko puta spominjanog vođu gaskonjskih kadeta — da nas Bog oslobodi bijede i oskudice, pa da na zemlji nastane stanje kakono bijaše na Mjesecu, gdje Cyrano plaćaše hranu sonetima mjesto novcem: »te tako, kad tu netko umre od gladi, uvijek je to tek glupan, a ljudi od duha uvijek se goste i časte« (Cyrano de Bergerac: Put na Mjesec).

LJUBO WIESNER

JUČERAŠNJI GRAD

Nije umro, vele. Usnuo je tako
Sa tišinom dana na kamenoj ploči.
Sanja on i živi, pa u veče svako
Žut i crljen plamen zidove mu toči
Sa radosnim vinom rujanskih ekstaza,
Ko sumor i ljubav nervoznoga Vraza.

Ne zna on za hihot tranvaja i snoba,
Čudio se nije smjeloj čovjek-ptici.
Stari su klaviri posred ovih soba,
Melodije stare na prepukloj žici:
Strana i znana pjesma grad je ovaj plavi,
Slušao ju majstor žut i sušičavi.

Tarac tuda teče kao mrtva rijeka,
Gdje je svaki kamen tek legenda lijepa.
Dorski stup na uglu neznanoga čeka,
Kraljevska i crna luta sjena slijepa:
K Sikstinskoj kapeli klizi krok bohema,
S tradicijom slave, džepom Age Ema.

Dan je tu bez kraja, jer je i noć svijetla,
Vesele su boje na tim krovovima.
Tu Mozartov Rondo, se elanom pijetla,
Skače po rigolu i po cimerima.
Onog, koji ljubi san i cvijeće vina,
Čeka tu vedrina drevnih domovina.

Mio ti je kraj tih skrivenih Madona,
Gdje motivi greda daju stih koralu.
Ko večernje krdo kreću dobra zvona,
Šumeći ko pčele na sunčanom valu.
Molitva je pjesma, zvonovi su čaše,
Bog, ovjenčan trsom, na zvoniku jaše.

Tu si, tu si, tu si, jučerašnji grade,
Plav ko stara svila, žut ko pergamena.
U tavanskom stanu dišu stare nade
U sutonu mira i mirogojskih sjena.
I visoke note kamenih tišina
Raduju se, jasne, kroz prizmu od vina.

A crljeno sunce kida ruže s' tiha,
Kameni se tarac u sutonu kupa.
Pod balkonom hladnim dva se njišu stiha
Što ih bršljan pjeva sa puknutog stupa:
— Domaja je ovo starih i slavnih stvari,
— Tu su vam Nirvane, tu su vam oltari!

I gospodski sumrak krovove omata
I hvata nas jedna ruka puna zvuka.
Zacvilila sad su pritvorena vrata —
Baka, crna gospa, zove svog unuka.
Dotle jedan prozor sa lornjonom gleda
Kako sivo veče na pročelja sjeda.

Triptih

I.

Na prozoru cvijeće. Nevidljiva ruka
Zalijeva ga jutrom i večeri svake.
A tišina zlatna, umorna, bez zvuka,
Pod prozorom sluša samotne korake.

Zastori se tresu. Zar to biser pada?
Kanarinac žuti skakuće i pjeva.
Smirio se u snu sivi niz fasada —
Na prozoru cvijeće boluje i snijeva.

Dugo nije nitko otvarao vrata.
A kameni tarac — ko ukleta rijeka —
Ne teče u suton. Prozor drugog sprata
Miriše u cvijeću i neznanog čeka.

II.

Jedno mrtvo srce udara na stijeni
I bilježi tromo skrivene minute.
Jedna mrtva ruka počiva u sjeni.
Prašina je pala na okvire žute.

Nikog. Nikog nema. Zatvorena vrata.
I samoća slijepo luta po toj sobi.
Jedno mrtvo srce udara tri sata.
Sa plafona cvijeće ruši se i drobi.

Jedno mrtvo srce zaspalo je. Ćuti.
Sunce ne će doći da mi dirne oči.
Ljuljaju se sjene. Ništa nije čuti.
Po usnuloj sobi neznani gost kroči.

III.

Umorno je. Nebo, u velikoj tuzi,
Pada po tišini ulica i kuća.
Gluho, neumorno šume vidokruzi:
Povorka vjekova, sama, umiruća.

I prozori sivi gledaju, bez duše,
Gdje ognjeni pauk plete mrežu vrelu.
Cvjetovi se drobe. Cvjetovi se ruše.
Miris mrtvih stvari pada po mom čelu.

Ovo sunce danas ne može da zađe.
Oblaci su danas nestali bez daha.
U svileno more potonuše lađe
Plave, sve bez krika panike i straha.

Tišina

† bratu Milutinu

Na zidu visi ura stara.
U sobi mir. U sobi mrak.
Tek tamo negdje, kraj ormara,
Po podu pada žuti trak.

Na stalku note kraj pianina.
Sa tamnih slikâ odsjev drag.
U sobi mir. I zvuk violinâ
U naša srca lije trag.

Tu često škripe daske poda.
Na sagovima umor sni.
Po sobi kanda netko hoda —
Zar to su sretni, blagi sni?

Sa sofe miris od parfema.
Taj meki jastuk žudi san.
U čaši suha hrizantema.
Kroz prozor viri jorgovan.

Na zidu visi ura stara.
U sobi mir. U sobi mrak.
Tek tamo negdje, kraj ormara,
Ne pada više žuti trak.

Arija sa Griča

Sa fasada mirnih tu se žbuka trusi.
Pilovi u suncu nose arhitrave.
Zatvorene dveri. Ko ukleti dusi
Pružile se sjene, po taracu, plave.

Doksati su sami. Bršljan ih ne kiti.
Nisam cvrkut lasta čuo tu. Pod krovom
Golubi ne guču. Pauk prede niti.
I odzvanja podne muklim mirozovom.

Al' je lijepo mjesto to. Jer puno zvuka
Ima u tim stupovima, što slavu nose.
Jedna arija sa širokoga luka
Pada poput žbuke povrh sjene kose.

Puno tuge ima u njoj. To je tako,
Kô da slušam negdje jeku lijepih snova.
Slušam. Sklapam vjeđe, jer me bole jako
Oči od tih starih, žalosnih zidovâ.

Lutanje

Odzvanja tišina u sunčanom krugu
I konture kuća smirile se u snu.
Gledajući dan i beskonačnu dugu
U sjeni fasada i ja tako usnuh.

A lijepo je nebo povrh tih krovova
Obasjano dahom što veže i spaja.
Lutajući gradom zalutalih snova
Gledam: mene zove neznana domaja.

Zatvorene dveri. Koraci bez zvuka.
I zidovi vjetrom bijeni i kišom.
Moje čelo gladi jedna dobra ruka,
A modra se lasta sakrila za nišom.

Iz praznih se soba odmata tišina
Kao neko klupko začaranog konca,
Ko neke gitare, ko jeka violina.
Poput cvijeća pada dah zvončića i zvonca.

U ekstazi žutoj izgara apsida
I sa tornja ide lepet molitava.
Sa staklenim okom mačak ispod zida
Gleda, kako teče dan i san i java.

I kako se prozor otvara i kako
Titraju na stijeni odrazi i sjene.
To se pauk spušta kraj žlijeba, polako,
Na prozoru cvijeće miriše i vene.

Golubinja krila kao mana s neba
Spustila se tiho do mojih ramena.
Idemo li tragom lijepih uspomena
Oči sklopit' treba, ruke sklapat' treba.

Jutarnja ulica

Te ulice tihe posebni su svjetovi
Sa staklenim pričama prozora, što žive.
(Mi idemo krišom.) Pauci i cvjetovi
Padaju na pragove i tarace sive.

A iza tih prozora djevojke su stare
Kraj đerđefa usnule, vezeći: lepire,
Svilene junake, bršljan i gitare,
I vesela lica, što iz grmlja vire.

Srebreno je jutro. I prozori gledaju
Kako vrapci skakuću bez reda i rime,
I kako se mračne kućne dveri redaju
Pod zelenom lampom, drhtavom od zime.

Mi sve, evo, idemo sred nekih goblena,
Pjevajući psalme jučerašnjem danu.
Ponedjeljak plavi, u plaštu od sjenâ,
Na prozore, netom, ko čelenka granu.

Silazimo krišom niz ulicu tihu,
S golubom, što brodi za tragom od dima.
Silazi i jutro u ledenom stihu.
Topla zvona tope mraz na krovovima.

Podne na Griču

Portal sa ovalom i sjenom po tlima
Njiše se u ritmu tihe poloneze.
Sunčana tišina je na doksatima.
Kroz prašinu muha zuj srebreni veze.

Ne hodajmo naglo. Ovdje treba stati.
Ovaj kraj je uvijek dobar i vidovit.
Kanda neko zove. Sad će i nas zvati
Balkon od kamena i bršljanom ovit.

Mirujte, koraci. Po usnulom pragu
Pada modra radost ili sjen lepira.
Jedna arija cvate. Slušajmo po tragu:
Ko to tako lijepo okarinu svira?

Za portalom staza po zelenom sagu.
Na fasadi sivoj zatvoreni kapci.
Pohodit ću često tu ulicu dragu,
Gdje u allegretu čeprkaju vrapci.

Slijepac u Gradu

Slijepac: to je dijete, što šara po ploči:
Štapom traži udes neznanih vidika.
U sunčàni diskos zalutale su oči
I pod staklom kriju fantastičnost slikâ.

On je pjesnik slutnja, zanosa i slave,
Jer u rujnoj tmini gleda luč svemira;
Idući po žici, iznad sna i jave,
Ne će nikad stići u bijelu luku mira.

Od iskona hoda jučerašnjim gradom
Gdje se zvuk kamèna kao jeka tõči;
Pa se kuće tresu, strepeć skorim padom,
Sjena — kao pelud — sivi tarac moči.

I on tako ide po tragu tišine,
Dok s prozora cvijeće širi tajni miris:
Krovovi i stakla njemu poklon čine —
On je sav u zlatu, ko sunčana Iris.

I kao Godiva harač on iskuplja.
Velik je i nebo na rame mu pada.
U slijepom se oku vječno svijetlo skuplja.
Slijepac hoda gradom gdje korota vlada.

Bugarštica

Dru. Niki Krekoviću

To modro nebo nad zrcalom mora,
Sa jasnim smijehom aprilskoga dana.
I komad našeg srca: Učka — gora,
A kao rana peče nas Lovrana.

Pa bijela mjesta: izgubljena stada
I otrgnute rožice i rože.
O, danas čama i čemer na nas pada,
O, svezati te, veli Veli Jože!

A, evo, tu je sivi zid. Na zidu
Zelèni talas bršljanova gustih.
Nad zidom toranj: bijel, u jasnom vidu —
Domàja to je naših tuga pustih.

I svako veče crno zvono plače
I teče miris mora povrh trsa;
I neka žalost u nama se zače
Sa sjenama, što lijegaju na prsa.

Već modro nebo gasne. Gasne zvono.
Još samo smokva pepeljastog lista
Pod prozorima šušti. Što je ono?
Nad Učkom zvijezda poput suze blista.

Bijela sonata

(Torzo)

Adagio

Tamno je. Ne pali svijetla, draga.
Zar nije lijepa i puna bola ta tišina?
Sjeća me na lica davna i blaga
Ta polutmina, gdje se toči žar kamina.

Tamno je. To nije noć. Tu nema
I nema traga strahu ovoj u samoći.
Vani snijeg već bijeli odmor sprema
I nosi pozdrav noći modre, što će doći.

Tamno je. Ja ne znam, draga, gdje si.
I ja bih tako rado stao u tom času.
Crven plamen paučinu resi.
Ide crna Gospa. Poznam je po glasu.

Tamno je. Snijeg pada. Samo pada.
Ne pali svijetla, jer su tako oštre sjene.
Moja ruka ganula se sada.
I čini mi se: spavam. Tko je pokraj mene?

Tamno je. Ja ne ću dočekati
Tu bijelu ariju snijega i glazbu sfera, tihu.
Što to tuče? Sumorni su sati
To prošli sad u bolnom i tihom ovom stihu.

Scherzo

Na prozor je vrabac sletio —
Ko zvijezda, što vjetar je dunu.
Al' nije mi ništa donio,
Tek nešto snijega u kljunu.

Pa kljucka po prozoru: cik! cik! cik!
I gleda za sivim oblakom —
O, često je cinik taj idealist,
Taj miš, što planduje zrakom.

I zvona već izvlače Isusa
Kraj osla i vola što leži —
A vrabac me gleda i čestita,
Dok vani radosno sniježi.

I bijeli se grad, ko Betlehem.
I dim se mota s dalèka.
Vrabac me gleda. Znam što mu je:
Zalúdu on mrvice čeka.

Jutro u Starom gradu

O brončano zvono rosno jutro tuče,
Budi Majku Bola sa Kamenitih Vrati.
Pometači idu ko umorni sati
I tragove brišu od noći i od juče.

Sad će Sveti Marko sa kupole zvati
Zlatarevo Zlato s golubom što guče.
Živa vrapčad burno i grlato se jati,
Čokolin sa Griča plaćen korak vuče.

Preplašene sjene prhnuše ko laste.
Tramovi se tresu. Sva se svijetla gase,
Pa se jutro ruši niz hladne talase.

O krovove pljušte kiše ružičaste —
Kao slavni dani što ih August Prvi
Zapiso u znamen zagrebačke krvi.

Majka na grobu govori

Šuti cvijeće. Zaspalo je cvijeće.
Čedo moje počiva i sniva.
S mirisima polagano kreće
K' plavom gradu. Viđeti me ne će.

Modrim dahom posute su boje.
Nema sunca. Ne pjevaju ptice.
Umrlo je malo čedo moje,
Umrlo je rano, nehotice.

Sad je tiho. Ničesa ne treba.
Slušajući pjesmu moje kose
Vidim: njega anđeli već nose
S mirisima cvijeća preko neba.

Onoj, koja ode

Ja te uvijek gledam — i onda kad nisi —
I noć kada s vjetrom po cvijeću mi pada.
Tvoja ruka uvijek povrh mene visi,
Ko posljednja zvijezda nad ponorom grada.

Da si barem priča, sonet il' balada,
Sa očima modrim od pakosti i šale!
Onda bih te volio mržnjom, što me svlada.
Ko Prešèrnu i meni bila bi magistrale.

Ali — jao! ti si laž dnevna i stara,
Refren na šansoni divnih naših dana:
Medaljom sa versom plačnih spomenara,
Rima bez ukusa, bez mirisa grana.

Pa te ipak gledam — kao na plakatu
Posljednjih senzacija i filmskih repertoara;
Slušam te po danu, u noćnome satu,
I onda, kad jutro modre mrlje šara.

Vitezi su tako nosili na stijegu
Imena princeza i ludost šimera.
I ja tebe nosim u paničkom bijegu,
Što će i mene odnijet' bez pravca i smjera.

Samo tebe gledam. Kako da se skrijem
I kako da skinem tu ruku sa vrata?
Kroz ranu što peče, noći i dane pijem
I besneno gradim kulu od karata.

Starinska kiša

Ta mi smo davno čuli (lane il' još dalje)
Te kestenove krošnje što šúme bez prestanka.
O, kako lijepi zanos južni vjetar šalje.
O prozore već sipi kiša topla i tanka.

Ne govorimo ništa. Čekaj, dijete, i stani,
Jer stari zastor priča nešto, pa se njiše.
A naša lica tonu kao lijepi dani,
Što vraćaju se, tihi, sa pohodima kiše.

Po krovovima, vani, dimnjaci bez dima,
I vrapci su se stisli, pospani, pod strehom.
Naš dan u susret kreće mokrim tragovima
I nebo pada na nas sivim snom i smijehom.

Pa neki tanki prsti — paukove noge —
Na crnome klaviru sviraju, sve krišom;
I mèlodije stare i melodije mnoge
U posjetu su došle sa vjetrom i sa kišom.

O, čudesni su ovo koraci, što kroče —
Ko neko znano cvijeće vrh ostavljenih cestâ.
I kako vjetar ide, tako grane moče
Naš prozor stare ville. On davno živjet' presta.

Stara djevojka Marta

Ona je čekala dane,
Dane, dane i dane.
Zašto joj nisi svanuo
Sunčani, lijepi dane?

Ona je čekala mjesece,
Mjesece, mjesece, mjesece.
Zašto je nisi poljubio
Zeleni, srebrni mjeseče?

Ona je čekala godine,
Godine, godine, godine.
Smiluj se, Majko Žalosti,
Smiluj se, njoj, Gospodine!

Ona već čeka stoljeća,
Stoljeća, stoljeća, stoljeća.
Više i ne čeka jaglace,
Žute zvončiće proljeća.

Od karata kula

Gradio sam kulu pored tople peći,
A crveni mrak je pregazio zoru.
Sam — na mukloj stijeni, u bezdanom moru
Ni Robinzon nije od mene bio veći.

I svaku noć dižem od karata kulu.
Kad se miso ljulja u rumenoj vatri,
Ja sa peći slušam obou i frulu,
Cvrkut neke ptice, što visoko snatri.

I znadem: da ovo je ono lijepo doba,
Što je slično sanjkanju i veseloj djeci.
Mrtvi dom sad nije ova jadna soba:
S okvira su sišli pejzaži i sveci.

Pa i dalje gradim kulu od karata,
(Jer peć dotle pjeva, a vani je bura).
Jedna vruća ruka moje čelo hvata,
Dok ćoškovi daju trag posljednjih urâ.

Miris crne kave oko moje glave
Stvara aureolu od nesna i čuda.
Ja sam na vrhuncu, iznad sna i jave,
Sa zvijezdom, što ne zna kamo će i kuda.

I likujem, pijan. Već se zdanje diglo
Od karata ludih, bačenih kod stola.
Ja sad pijem vino, što je netom stiglo
Sa otoka mrtvih otrova i bola.

I sa moje kule popadaše tice
A zidovi drhću. Ne znam što je. Strah me.
Pomrčina oka obara me nice —
Ko nož u me gleda lik pikove dame.

Dante

(Prigodan sonet)

On, sličan đavlu, svecu i asketi
I sapet gvožđem gotičkih tercina,
U mramor kleše: izviru soneti,
Što kriju bol i ljubav Fiorentina.

Tad Giotto, slikar, pastir iz planína,
U fresku daje sumor tom poeti,
A kao jeka iz vremenskih daljina
U stihu i kistu slijedi ga Rossetti.

I đavo, vođen rukom od Virgila,
Ko čedan griješnik on je pao nice
U kristalnoj visini plavih sila —
Jer viđe Boga u liku Beatrice.

— — — — — — — — —

Tom prognaniku cvatu i naši lovorovi,
Što čekaju i slute put u ž i v o t n o v i.

Pohod nas jučerašnjih

Polazimo i mi, stari veterani,
Umukla je buka našeg Waterloa.
Nestali su u noć naši lijepi dani
Ko potonji Usher od Edgarda Poe-a.

Momus — bog i birtaš — svira marš mrtvaca:
Divnu pjesmu smijeha, zanosa i vina.
Gospa s drugog kata na nas oči baca —
Mi idemo tako prostorom tišina.

Iza nas su stope ostale u snijegu:
Neplaćeni račun naših avantira.
Lakrdijaška kapa na visokom stijegu
Ko pijevčeva kresta zrakom paradira.

A potmuli bubanj omotan crninom
Udara tragediju kože magareće.
Mjesečina kuka crnom okarinom
I svirale kisnu: dogorjele svijeće.

Mi idemo tako uzdignutih glava —
— Vaj, za nama nitko proplakati ne će! —
Grad u noći ovoj zadovoljno spava,
A povorka naša u Panteon kreće.

U crvenoj gali čeka mrtvozornik,
Gestom hoteliera kaže nam arkade.
(Nekada je bio slavan on govornik,
Predsjednik je sada naše nove vlade).

I onda je mračna zatvorio vrata.
Umorni i teški zaspali smo dovde.
Tad se i glas čuje — sve nas jeza hvata:
— Ne budite nikog! Svi ostaju ovde!

ODRAZI

Svirač

Ljubi Wiesneru

Zvonici mole u svetome koralu,
U nebo ječi evanđeoska lira.
Sa luke mira ide glas pastira:
On glavu pruža sutonskome valu.

A ovčje krdo, idući u štalu,
Svirača sluša, što dvojnice svira.
On plavom pjesmom samilosno dira
Oblinu neba i potočnicu malu.

Zvonici mole. Plava ovčja vuna
U blagu svjetlost večernjice tone.
I ovčar moli. U nebesa puna

Sad upiru se zvonovi, što zvone.
A kada s brda luna sjati zače,
Svirača nađe pod lipom. On plače.

Planine u jutro

Vidjet ću sunce i gradove, ispasti iz te gore —
Reci mi, planino, hoću li skoro vidjeti more . . .

Ljubo Wiesner: Potok

Svu noć su lutali oblaci za jadrom ukletog broda
I stenjali svi su potoci pod teretom sivoga svoda.

A putovi noći i ponoći, u zelenoj stravi orkana,
Kroz munju su bijelu krstarili i čekali zvonove dana.

Tad teški su vjetrovi kliznuli o kamena čela gorâ,
A orgulje potom utihnuše sa dalekih, neznanih morâ.

U besnenom daždu i umoru, slomljene, tužne i same,
I zadnje su ure krenule u ponore sjenâ i tame.

I tad su — ko svijetla — planine planule iz noćne struje,
Pa gordo se, vedro prebacile, nad kameni san oluje.

Svu noć su rasle i bujale u blijesku jeke i slutnje.
Sav se sad prostor razdanio. Planine brončano tutnje.

Ovo je zemlja proslòvila riječima straha i bola —
Sad se — ko zvonovi — ljuljaju jutarnje sjene dola.

Planine rastu i penju se k vršcima planulog zlata,
Zračnu, rumenu čelenku koprena modra omata.

Šume, potoci, putovi, umorna kamena čela,
Prolaze preko planine, prolazi povorka cijela.

Što smo to noćas sanjali? — Slušajmo kliktaj gorâ:
Kroz tutanj se planine razlijeva prostor neznanih morâ.

Vandrokaš

Mirku pl. Uzorincu

Krpa modrog neba na skitničkom stijegu
Putuje kraj mene i veselo maše.
Klopotac klopoće na zelenom brijegu,
A dozrijeva grožđe, i ptice se plaše.

Teku polja i brazde, arkade jablanâ,
Turban zračnih snova vidike omata.
I vijore bijele suknje sa svih strana:
Živa berba vrije kroz vino od zlata.

Težačka se pjesma talasa uza me,
Žuti miris ploda kikoće kroz granje.
Ptica — živa strijela — sjeda mi na rame.
Ko na slici bokca, Asiškoga Franje.

Moji snovi strižu po heljdinom polju,
Pa me ova boja ko lepeza dira.
Radost zemlje daje slatku glavobolju,
Dok u šašu vjetar uspavanku svira.

Hej veselo, veselo! Odzvanjaju brda
Zvučnije od zvonova svetih katedrala.
Bog po nebu prolazi pored bijelih krda,
Pa se ljulja šaljivo sred modroga vala.

Na stijegu svome nosim komad plava neba.
Doma i svojte nemam. Nitko me ne treba.
Al' za onim vrhom ima jedno vrelo,
Ima jedno bijelo i veselo selo.

I još dalje, tamo, kod kamen-studenca,
Oživljuje pjesma gozbu vandrokaša.
Radost oltar diže od spletena vijenca:
Tamo je domaja i nirvana naša!

Bolesnici u proljeće

Prozori su mutni od tuge i čađe
I gledaju, kako teče zadnja cesta,
I kako nad cestom, putuju — ko lađe —
Oblaci bez cilja, bez luke i mjesta.

Kakva ovo lica gledaju sa praga
Na lepire modre i jaglace žute?
Jedna blijeda ruka plavu kosu drága,
Poškropljenu suncem. Mir je. I svi šute.

Prizemne su kuće. Za kućom šljivici.
I šapuću vode tanane u grabi.
Evo su izišli tihi bolesnici,
Proljetna ih radost kroz koprenu vábi.

Začarane oči piju radost dana
U dubokom hodu skrivajući želje.
Udišući tužni miris jorgovana
Bolesniku to je posljednje veselje.

U slikama tako izgledaju sveci,
Ukočeni, puni unutrašnje sreće.
Ono, što je balon začuđenoj djeci,
Bolesnom su sunce, lepiri i cvijeće.

Kraj njih skaču vrapci, lete lastavice,
Usput niče trava zelena i nova.
U zanosu sjaji bolesničko lice:
To verglaši vrte ariju bez krova.

Vjetar

U tankoj spiráli, na svìrali laganoj,
Patuljak u kuruzi svira.
On sjedi u sjeni na stabljici tananoj,
On zelene pramove dira.

A svirala stenje i jeca i smije se,
Pa miluje drhtavu travu.
Patúljak sa bradom u kuruzi krije se
I veselu spušta glavu.

Hej! Vjetar na krilima leti s lepirima
I stakalca baca i cvijeće;
I zvoni gitarama i zračnim talirima
I šarene gasi svijeće.

Patúljak se tada na svirali diže
Iz kuruze leti do šume;
I prije neg' on tamo s lepirima stiže
Već krošnje u ljuskama šúme;

Tu, nà kraju šume, gdje šljive sazrijevaju,
Seòce u zatišju spava.
I plameni vjetra na svirali sijevaju —
Zatváraju okna se plava.

Patúljak u zanosu jaše i skakuće
I svira, svira i svira.
Već ispale su mu i biserne papuče:
On ženama ne da mira.

Pa vitla on suknje i bijele i šarene
I rupce on trga kraj plota,
On iskrice sipa i sitne i plamene,
On dim po krovištu mota.

Al svirala gasne u kasnim spiralama
I vjetar već tinja i tone.
Zabrujaše goveda u skrivenim štalama —
Patúljka metlama gone.

Bol bez kraja

Ispod slamnog, širokog šešira
Plave oči dišu. Sjaju cvjetovi
U tišini sunčanoga mira —
A u sjeni plaho ničU kretovi.

Ona ide. Livade se žute.
Prošnje dana za njom čudno brzaju.
Po travi joj tragovi se mute,
Makovi se preplašeno trzaju.

Kuda ide? Zašto oči plave
Vide oblak na nebu osušenom?
Lepiri joj lete oko glave,
Žuto žito moli čežnjom skrušenom.

Cvrčci cvrče: Ostani! Ne idi!
Pastirice — ptice za njom gledaju.
Nestade je. Tek se šešir vidi
I daljine modre k njemu sjedaju.

Zastori i slijepa djevojka

U mojem dvorcu dišu sjene zastora —
(One su pune i sunca i lune) —
U mojem dvorcu dišu sjene zastora,
U mojem dvorcu šute tužne strune.

Kroz prozor često dune ljetni maistral —
A kraj kioska akacija strasno cvate.
Po praznoj sali pali su i odrazi
Na stolcima. Tu nemirno se zláte.

U mojem dvorcu živi slijepa djevojka —
I lijepa je. I ruke ima bijele.
To za njom dišu tužne sjene zastora,
I njoj akacija cvate noći cijele.

U mojem dvorcu dišu sjene zastora.
U mojem vrtu mirišu rezede.
I nitko ne zna za slijepu djevojku: —
Kad ona sluša, sve su noći blijede.

Oblaci

Nebom — ko po moru — idu bijele galije
U zanosu cvijeća, muzike, tišine.
Kako teku zvučne i zračne te amajlije
S tugom od čekanja u priči iz davnine!

Galije te voze blago svih vremena:
Sve odraze cesta, jezera i potokâ,
Pradjedove naše i izvore plemenâ —
Voze k jasnoj strani začaranih otokâ.

Ko uklete duše idu bijele galije,
Tragovima srebra modru svilu kite.
Ko vodene magle, kad ih lahor zalije,
Oblaci su krenuli u krajeve skrite.

Skupili smo snove u prozračnim pričama,
Što lutaju zračnim prostorima mora:
Zvone čiste kvinte na kristalnim žicama:
To oblaci bijeli zvone ponad gorâ.

To oblaci bijeli zvone ponad gorâ.
(O, gdje ste, domaje, od srebra i mramora?)
Na nas pada glas i lepet odozgora
Ko jeka i talas utišalih žamora.

Tu smo mi, ko cvijeće, u staklenim vazama,
Pa gledamo tugu, kako plovi, bijela —
O, kada će i nas, po neznanim stazama,
Prenijeti u dolove uspavanih selâ?

Malovaroško jutro

Zapjevao pijevac, jasno i bez treme —
I najsmjeliji pjevač ne nastupa tako.
Pa dok još u dolu sve su kuće nijeme —
Nebo blijedit stade i prosijeva lako.

Ko fanfàra s visa ječi: kukurìku!
U šljiviku lišće šuštati je stalo.
Zaćutala zemlja. A po utreniku
Jutarnje je svijetlo preplašeno palo.

I pas, što u noći na lopove vreba,
Zalajao glasno ispod stare klupe.
Ugasnuše zvijezde: iskre crnog neba.
Propinju se sjene na ograde i stupe.

Sivi starac ide drumom. Lampe gasi,
Noseći vrh sebe zoru, dan i rosu.
Pozdravlja ga pijevac: Čiča, zdravo da si!
S gorâ prvi trak se po cestama prosu.

Nasmijani suton

Rujno dišu Vrazove Đulabije
U kasni suton sunčane jeseni.
Zlatna svirka sviralâ sve slabije
Kroz lozin list se krade. A u sjeni
Koze brste sa svilenim bradama,
Dok putem putnik sustaje i sluša;
Duša njemu pjeva vedrim nadama —
Pa iduć' dalje, slatko grožđe kuša.

S tornja je sad sišla Zdrava Marija
I Bog zamišljen ide preko dolova;
Rukom šalje bokor toplih arija
U žamor zvonâ, janjacâ i volovâ.

Uto crven plamen vinske ljubavi
Sve k nebu raste. Putnik skladno pjeva.
S kuća, što su skrivene u dubravi,
U kasni suton luč ko zvijezda sijeva.

U šumi

Idemo li šumom, šušti lišće. I mnoge
Ptice javljaju se svuda i sa svih stranâ.
Slušajući cvrkut, postajkuju noge,
Oči i usta piju zlato i zelen s granâ.

Uto se u grmlju, sikćuć, bljesak zmije
Lecne, sav u suncu, nestajući hladom.
Dotle u mahovini jagoda, što zrije,
Stidljivo se krije pod zaraslom kladom.

A bukove krošnje nose mir i sveto
Neko i presveto šuškanje bez glasa.
Staza, što tud vodi, spušta se i eto,
Tamo u dubini, gdje se sva talasa.

Pa je neka blagost prošla tud. I sva je
Šuma ova čista. Šušti lišće. Što je?
Tamo drhću mrlje, što ih sunce daje,
Mušice se neke vrste tud i roje.

Večernja molitva

O, majko večernjih žalosti,
Evo se, grješnik, kajem.
Putnik sam, što prolazi
Pred lanjskim nestalim rajem.

O, majko od sedam mačeva,
Sa jedinom suzom na licu,
Primi me. Svi me tjeraju,
Ganjaju beskućnu pticu.

Put je moj dalek i beznadan
I crna me zvonjava prati.
Svi su vidici u koroti
I dan na umoru pati.

I mjesec se, eno, podiže,
Bljeđi od večernjeg krina,
Ne tjeraj moje molitve,
Slušaj me, tako ti Sina!

Nikoga nemam. I umorne
Moje te oči mole.
Mole te moja koljena
Što kleče, stenju i bole.

I nebo sam svoje izgubio,
Prošle su i lastavice!
Pod krstom, na cesti beskrajnoj,
Evo sam pao nice.

O, majko večernjih žalosti,
Od bijede gorim ko plamen.
Kamen je moja postelja
I život vječni. Amen!

Večernja cesta

U večeri vedre teče bijela cesta
Kroz prostore prazne, neznane i svijetle.
Umorne su oči, pa više ne svijetle
I lutaju, čudne, od mjesta do mjesta.

Dan se — kao prosjak — u traljama vuče.
Pometači, mračni i šutljivi argàti,
Izbrisaše bolne tragove od juče.
Sad padaju sjene, cvjetovi i sati.

Teče bijela cesta: nevjesta u tuzi,
Bez koprene, vijenca i bez ružmarina.
Muzika bez strasti — ko večernji kruzi —
Vodi dan u zemlju zanosnih tišina.

Sve putuje: dan i prostori i vrijeme
I priče i majke i mrtve domáje.
U dobroj se zemlji dobri ležaj sprema.
Ruka, koja vodi, toplo srce daje.

U večeri vedre teče cesta bijela,
Čela trnu kao grozničavo cvijeće.
A oči se dižu. I povorka cijela
U večeri vedre putuje i kreće.

Večernje tišine

Tišina vode

Nad smirenim vodama mirisi dišu
To duše su cvijeće i trava.
I sjene se giblju i sjene se njišu —
Zaćutala večer je plava.

A kraj vode vrbe u sivoj tišini
Trepere i spuštaju grane,
I gledaju tugu u modroj dubini
I slušaju arije strane.

Baš u to se mjesec nad sumorne gore
Ukazao blijed u tuzi —
Nad smirenim vodama vrbe žubore
I gasnu večernji kruzi.

Tišina zemlje

Zemlja sluša: večer tamnija i tiša
Njiše se ko miris uspavanog cvijeta.
Kao sablast dana, mračnija i viša,
Diže se jablana crna silhueta.

Onaj, te po travi šeta sam, taj sneno
Gleda, gdje se cvijeće molitvama klanja,
I kako tu neki glas ko zamišljeno
Zvono u tišini visova odzvanja.

Ovim poljem kreću mirisi od trava
Zanešeni stravom mjesečine skore.
Tamniti je stala boja neba, plava,
I umorni plašt je zakrilio gore.

Harmonija večeri

Zar s neba rosa rosi u zlatu molitava
Da krajevi — ko ruke — radost neku slute?
U travi dišu boje. Mene boli glava.
Zaćutale su ptice. I modre vode ćute.

Zar s neba rosa rosi? Mirisne kolute
U străvi slušam i gledam. Tko to dočarava
Harmoniju večeri? Već se i oči mute.
U žuboru tišine sjaj me posipava.

I radost moja raste. Ludost svijetla i plava
Na ramenu me nosi u triumfu šutnja,
A ruke moje blijede strahom skorih slutnja.

I nisam više tu. I leti moja glava.
Zar s neba rosa rosi? Svud anđeli me bosi
Okružuju. I svaki plam večeri nosi.

Mjesečina

Sad se moje tijelo pretvara u sjenu,
Pa se, preko polja, propinje i pruža.
U krajeve noćne kao sanen krenuh:
Sjena moja biva sve dulja i uža.

I raste ko cvijet, pod staklom, u vazi,
I bez strasti baca ruke svoje, plave.
Zemlja u toj noći, sa kosom u vlazi,
Zapanjeno sluša agoniju jave.

I nebo je sada krenulo, ko more,
Skrivajući u dnu mrtvu Atlantidu.
Mjesec biva širi, rastežući bore,
A godine kreću i stoljeća idu.

Mene više nema. Sve je iza mene.
Ostala je samo projekcija tijela.
Ko srebrene cijevi ukočene vene,
I zelena zvijezda povrh mrtva čela.

Noć putuje sa mnom.
Produljena sjena hvata modru sapu:
Noć putuje sa mnom u mjesečevu slapu.

Noć bez dna

Još nije noć na moje oči legla.
Već prvi pijetli crnu svilu kidaju,
Već prvi pijetli kroz tišinu ridaju,
Siva je ruka grlo moje stegla.

A ponoć gleda raširenih zjenâ
U more mraka i u ponor múka,
I savija se, teško, poput lúka
Nad pučinom prostora i vremenâ.

Na oči moje noć još legla nije.
I drugi pijetli modru tugu paraju,
I drugi pijetli grobove otvaraju.
O sljepočice sat za satom bije.

I tako plovim niz beskrajnu rijeku
Pod baldahinom, što suludo visi.
Niz talase se gube mraci tisi,
U vodopade poniru i teku.

I ne će leći noć na moje oči
To zadnji pijetli na istoku pjevaju.
To krikovi u plavoj strâvi sijevaju.
Niz prozore se slijepi biser toči.

Iskopat ću ove oči dvije,
Nek drhću, same, na tanjuru noći.
Bijeli udes do me ne će doći —
Noć se bez dna na balkonu smije.

Na periferiji noći

Zemlja stenje noćas okovana bolom
Kroz srebrenu škripu preplašenih zvijezda.
Aveti su prošle stazama i dolom,
Odletiše ptice s raznesenih gnijezda.

Odar neba, modar, s povorkom vjekovâ
I mračnoga vida,
Kroz talase kreće ko lađa bez snova,
A olovna ponoć ruši se i kida.

Ne kucaju srca. To pucaju ploče
Na kamenom polju, jasno ko na javi.
Sa prepasnog tornja satovi se toče
I pijetao rida, očajno, u stravi.

Staklena noć

Na modrom plaštu drhte krijesnice —
— Zar suzama se nebo osu?
O, da ste zdravo, dobre zvjezdice,
Jer sipate po travi rosu.

Vrbici šume. Sitni vjetrovi
Sa pijeska nose radost svježu.
U vrtu ćute slijepi cvjetovi
I mjesec sitnu baca mrežu.

Probudiše se bučni slapovi —
— Il' kristalna to pjena puca? —
Po trnju šušte blijedi trakovi —
Duh vode se u noć svjetlùca.

A ponad mračne vode oblaci
U prozirnoj tišini plove:
Po stazi pada magla staklena
I ide tragom noći ove.

Noć poslije kiše

Neprestano šumi noć nad gradom.
Padala je kiša i oblaci sad lete:
Bijeli dvori, a pod vodopadom.
I po prozorima iskre noći svijete.

Putniče! Nad štapom zvijezda sja ti.
Kreni za njom. Ona vodi k tvojoj kući.
Satovi će skoro jutro zvati.
Batovi će kobnu broncu zvona tući.

Neprestano šumi noć ko svila.
(Padala je kiša na vaze i staze.)
Pod krovom se lanjska lasta skrila.
A oblaci lete, pa se razilaze.

A oblaci idu. Pođi i ti.
Nad gradom su noćas planuli orkani.
I oblaci, slični pjanoj sviti,
Stišat će se tamo, na istočnoj strani.

Umoran je štap. I tvoje čelo gori.
Na rumenoj gori čekaju nas svijetla.
Sanjat ćemo o prozebloj zori
I o ludom kriku začaranog pijetla.

Šumi noć nad gradom. Kao pjena.
Kao pjesma teče šum nad krovovima.
Diše noć. Ta uspavana žena
Ide putem mraka, a nad ponorima.

Bezimeni grobovi

Žuti, čudni žamor bludi i izgara,
A na goloj grüdi svijeće dogorijevaju:
Naše duše kreću stazom koja vara;
Umorne tišine, ko suze, sazrijevaju.

Pokrivene cvijećem bijele sestre snijevaju
Zanešene plavom muzikom sanjara.
Slušajući pjesmu grane se potsmijevaju,
Viseći ko glave jesenjih grobara.

Krstovi se njišu u maglama dima.
Mirisima voska procvao je kamen
Sa muzikom bola i govorom rima.

Kô jesenji suton vrije kasni plamen.
Od vodenih strana sad se magle šuljaju
I vidici gasnu i svijeće se ljuljaju.

Pejzaž u jeseni

Nad cestama šumi plava vatra dana.
Sa crvenog tornja križ u zlatu göri,
Svijetle staze niču. Nestaju vrh grana
Mraci, što su noćas snivali u gori.

Sitna voda teče po tišini jarka.
Pram se tanke magle diže s poljskih jama.
Jedan živi oblak — kao zračna barka —
Putuje ususret skorim olujama.

A iz šume miris češera i smole
Hladi noćna čela lepezom od sjenâ.
(Kako su nam oči, što blude i mole,
Pune lijepih snova i čarobnih mrenâ!)

Po travi, u srebru, paukove mreže,
Drhte, sve od strâve, u bojama od dúge.
I blijede se niti ljuljaju i bježe
U daljine strane i krajeve druge.

Za voćarom onim putovi se dijele,
Putovi, što snatre, čekaju i mole.
Skitnice i djeca ova mjesta vole,
Tu cvrkuću laste, što se k jugu sele.

Nad njivama čeznu pjesme u dva glasa,
A živice bruje srebrom ptičjih jata.
Kroz žute se krošnje crven plod talasa
I dim toplog doma krovove omata.

Radosni vidici vandrokaša vábe
Mirisom od masne i vlažne zemske grúde.
Komad neba pliva u vodi, sred grabe —
Oživljaju ceste. Bunari se búde.

Snijeg

(Pjesma za veliku i malu djecu)

Juče smo i prekojuče slutili,
Da će nam u pohode
Bijeli ujak doći.
(Ko da smo ga — magarci! — razljutili,
Jer smo mnogo bančili
U jesenjoj noći!)

Jutros — spavali smo vrlo nemirno —
pođosmo do prozora
i viđesmo čudo:
Bijelo perje i paperje svemirno
Zrakom se razigralo,
Ludo, ludo, ludo!

A u peći pucka smola jelova,
Pa nas žamor zbunjuje
Hoffmannovih basna.
Smiješne lutke raznesenih dijelova
S papučama skakuću:
Slika čista i jasna!

Dotle je i majka kavu donijela
Kao Sveti Nikola
Što donaša dare.
A nas je kroz prozor radost odnijela,
Pa od snijega dižemo
Jutarnje oltare.

Zvoni — kao doziv što se prečuje —
Zvone, zvone zvončići
Sićani i bijeli.
I naša se vika skoro ne čuje.
Po granama vrapci su:
Anđelići sjeli.

Raduju se pod granama kućice
Sa šećerom posute:
Snježani slatkiši.
K njima lete zanešene ručice:
Nemojmo ih dirati,
Već budimo tiši.

Nemojmo ih, nemojmo ih dirati!
Ujak će se ljutiti,
Opet ne će doći.
Tko će onda u palicu svirati
Lijepe pjesme večeri,
Lijepe pjesme noći?

Bijele staze, plave stope govore:
Ne hodajmo prebrzo!
Tko to u snu sluša?
Slušajmo u zraku bijele horove:
»Snijeg je radost djetinja,
»Radost toplih duša!«

Slijepac na obali rijeke govori

Nisam je nikad vidio. Ja slutim,
Kako pod mojim slijepim prozorima
Prolazi pjesma — ko žamor. I šutim.
Vlažna se radost pustih vjeđa prima.

Pružio sam ruke za pjesmom. U luku
Prolazi rijeka pored tuge moje.
Miriše cvijeće, kraj mene, bez boje,
Zastave zračne u ponore me vuku.

Prolazi rijeka — kao dobra mati —
Gladi mi dlanom izgubljene oči.
Padaju na me minute i sati:
Ledeni vijenci po kamenoj ploči.

Ne znam, da li ima ovoj vodi kraja,
Ili je bez dna kao moja tama.
Gledam: u mraku, što moj dan opaja,
Putuje rijeka radosna i sama

Ja — slijepac —vidim uzvišenu dugu —
Djetinju priču od sunca i vode.
I pružam ruke. S pjesmama u krugu
Svirale i zvonca po obali me vode.

I ko da se ruše stakleni vidici
U ponore svijetla, čudesa i zvuka.
Vidim: u nekoj prosanjanoj slici
Uz rijeku me prati dobra i tiha ruka.

TRI PJESME BEZ KROVA

Gladno podne

Sunce je oči uprlo
O sivi pločnik bez sjenâ —
Kad me — ko u snu — povela
Ruka jedna malèna.

Povela me ulicom
Kojoj ni kraja nema.
Ništa mi nije kazala —
Valjda je bila nijema.

Išli smo svijetlom posuti —
Išli smo kao po mraku.
Mala se ruka trzala
Bolno na svakom koraku.

Onda smo stali pred pročelje
Kamenog samostana.
Uto je podne zabrujalo
Turobno sa svih strana.

Pred stubama božje milosti
Redali se prosjáci —
Redali se ko sablasti
Na živoj sunčanoj zräci.

U rukama su im zveckali
Lončići plavi i bijeli —
Zvončići tako zveckaju
Kad zadnja se pomast dijeli.

Nisu ni riječ izustili
Više od pola sata;
Ko uvijek i sad su čekali
Da se otvore vrata,

I da im crkveni anđeo
U bijelom i crnom ruhu
U prljave lonce nalije
Gladnu, prežganu juhu.

Ruka, koja me vodila,
Pomače se sa zida —
U svaki je lončić pustila
Po jednu suzu stida.

Božja se kuća zgranula
Od uvrede i od čuda —
Teška su vrata zinula
Prijetnjom posljednjeg suda.

Opet me ruka povela
Pločnikom podna i glada —
Sunce je oči uprlo
O kamene grudi grada.

U petak

Jutros, kad smo prošli pored prozora,
Zastori su crni sa uresom od zlata
Sakrivali stakla. Dan je padao
Kao pomrčina — na stube i vrata.

Ljubičasta i sura, sva u koroti,
Divlja se to loza pod strehama penje.
Za živicom polja. A za poljima
Mahovina suha i mrtvo kamenje.

Ne skakuću vrapci preko jaraka.
Pastiri sa paše ne vraćaju stada.
I ko žute ruke zadnji jablani
Protežu se preko perspektive grada.

Zar je dan to umro, sam i nesretan,
Pa se sada krade, sumoran, po cesti?
Ili je ovo putnik, što pronosi strah,
Il' vizija tamna strave i bolèsti?

Domája je pusta. Kud su nestali
Povici veselja iz nasmijane sobe?
Sa prozora vijenci teški padaju
I crne se ruže sa balkona drobe.

Petak se je, kobni dan, za dverima
Sakrio i sada tišinom odzvanja.
Siv i sam je pauk na rubu zida ostao
I pokrove plete po korovu od granja.

Kroz kišu

Vidici su prošli bez sjaja i boje.
Zatvoren je dan. Kroz prostor i vrijeme
Danas kiša pada na cvjetove moje,
Danas kiša pada na krovove nijeme.

A ja volim kišu. Kao robijaši.
(Ona gladi dlanom kaznionska čela).
Kroz rešetke pada. Tako očenaši
Padaju na kraju posljednjeg opijela.

Plače krovna ljepenka na sivoj baràci,
I bubnjevi neki lupkaju o stakla.
Po niskome stropu šuljaju se mraci —
Paukovu mrežu sad je sjena makla.

Vani teku ceste, pjesme i romani.
Skitnice kroz kišu traže avantire.
Vani teku psalmi i beznadni dani,
A kroz mračne krošnje lude oči vire.

Vodeni je prevjes preplavio goru.
Zatvoren je dan. I kao na moru
Šum kiše i vjetra uspavanke pjeva.
Ljuljaju se slike probančenih dneva.

A na uglu dana, barakâ i mraka
Slijevaju se ceste puste i monotone.
Stala je — u transu — verglaševa ruka,
Vrteći kroz kišu krvave šansone.

PJESME SA PERIFERIJE

Prljavo jutro

Branku Tepavcu

Čuli smo neke glasove u zraku —
Ko nas to zove iz mraka u mraku?

Kakav to štropot ide po krovu?
Da li nas zovu zelena svijetla?
Na posljednjoj cesti zavija pseto —
Rad bi nadglasati pijetla.

Tužna je birtija na kraju grada.
Pred vratima kesteni pružaju ruke.
Satovi padaju. I pogled pada.
Prolazi noć bez buke.

Sablasni prsti prozore brišu.
Crni lepiri
Kao vampiri
Umorne cvjetove sišu.

Mrak ide okolo kuće naše,
U šlapama tiho tapa:
Vječiti putnik ide i maše
Bez drugova i bez štapa.

Izà nas se penju krugovi dima
I krijesnice noći lete.
Pepeo strasti leži na tlima,
Sa zida se cere tapete.

Po zidu kruže neke spirale
I zgužvano, pijano cvijeće.
Ptice bez glavâ s granâ su pale,
Lampa već goriti ne će.

— Platiti, gospođo! Dvije crne kave. —
A onda pođimo kući.
Pauk će naše spuštene glave
Na svilenoj uzici vući.

Vani već šumi pijano jutro
U modroj tišini zore.
Povorke cestâ i trotoarâ
Prolaze — ne govòre.

To šúme tvrde brezove metle —
— Tako se mole smetljári —
Nemaju boga. Ko robijaše
Sunce ih ne ozari.

Nad njihovim glavama nema zvijezdâ:
Prošlosti nemaju svoje.
Njihovi domovi nemaju gnijezdâ:
Barjak je njihov bez boje.

Oni, na granici jutra i mraka,
Tragove brišu od juče.
Pragove biju o koljena tvrda,
Izà njih se sjen ne vuče.

O, da ste zdravo, drugovi sivi,
Braćo na vlažnom betonu!
Pognuti, nijemi, ružni i krivi
Razvijte mračnu kolonu!

Brišite prošlost! Tako je lijepo
Nemati ništa uza se.
Biti bez juče, biti bez sjutra,
Kad nam se oči gase!

Ovo je vilinska tajna života,
Koju nam jutro nosi.
Pogled već tone. Sunce se mota
Na prljavoj našoj kosi.

Čuli smo noćas glasove u zraku —
Ko nas to zvaše iz mraka u mraku?

Pretpraznično veče

Uzduž ceste teku tragovi i grabe
Kao paralele i parnasijanske rime.
U grabama strše komadi od leda:
Sve razbita stakla sa palate zime.

Subota je. Uskrs svake periferije,
Bez civilne litije i vojnih parada.
Dva stražara gradska, ko na grobu, čuvaju
Kraj mitnice budno interese grada.

Dotle se po procvalom i šarenom krovu
Poput kite dima šulja mačak sivi.
Tvorničke sirene sa škarama režu
Platno gladnog neba, sve kroz oblak krivi.

Sad se robijaši vraćaju sa rada:
Zadimljeni radnici i umorne radnice.
Pa kad prođu krčmu, što je izvan grada
Brojanice prebiru: svoje škrte nadnice.

I svake se subote — ko uskrsna radost —
Otvaraju ponovno birtaški krediti.
Luetična starost, sušičava mladost
Jednu želju ima: »Piti! Piti! Piti!«

Ko subotnji refren, kroz barjake zvonâ,
Cvili orkestriona razbijeni glas.
Odvija se pjesma i psalam milijona:
»Oče naš i ti si osto iza nas!«

Na proljetnim zonama vjetar rublje suši
Čađava tišina sive vjeđe sklapa.
Posljednje se sunce za bezdanom ruši.
Ide teški dan, umoran, bez štapa.

Sa ovoga kraja, sve bez evanđelja,
I gdje se ne slute traci tople zore,
Jedan bolan uzvik Maslinove Gore
Otposlat je danas do gospoda boga:
»Ne mislimo na sutra,
»Jer svakom je danu već dosta zla svoga!«

Prosjaci

Prosjaci — sa lastama i rodama —
Vraćaju se gradu u aprilske dane,
Kad se sunce ruši, a nad vodama
Putuju oblaci i trepere grane.

Lastavice i rode — prije polaska —
Svirahu u svirale u zemlji faraonâ;
Prosjaci, bez doma — uoči dolaska —
Govorahu s bogom preko modrih zonâ.

Na udaru Grada i gradskih kloaka
Daruju nas kletvom pognutoj života;
Daruju nas tugom mračnih konaka,
Čupercima hlačâ, protezâ i strahota.

Prosjačke su batine ko svirale:
Kroz njih vrijeme svira ciničke sonete.
Muzike te nisu nikog dirale:
Jer nikad ne mole, tek plaču i prijete.

Ručak njihov bez sućuti gladuje
Pred vratima božjih, samostanskih dveri.
Samo mržnja može da obraduje
Te anđele pakla, te vanbračne kćeri.

Vitez — Sveti Martin — je posvètio
Prosjake pred Gradom legende i čuda.
Drveni je krst, na Golgoti, osvetio
Ove, što ne strepe od Posljednjeg Suda.

Nad prosjačkim domom sunce caruje,
Sve su milostinje za njih tek tortura.
Lajanjem ih bijesno pseto daruje,
Humanost sramòtom, bičevima bura.

Uglati je kamen — mjesto talama —
Prosjakova zipka, dvor i utočište;
Nebom, kao jeka crnih psalama,
Sve prosjačke rane urliču i vrište.

Boso i crno pleme tako putuje
Po cirkusnoj žici, kao balerine.
Jutro, dan i ponoć uz njih tuguje
Šaljivom šansonom vergla i okarine.

To beskućni idu proroci i vjesnici
Kroz ponorni pohod vječnih anarhista.
Putuju ko ptice, oblaci i pjesnici
Prljavoga tijela. Duša im je čista.

Prosjaci — sa lastama i rodama —
S barjacima neba, gorâ i okeana
Idu. Kao Hrist. U oblaku. Nad vodama.
Krikom svojim ruše Grad sa sviju strana.

Majka samoubice

Stigla je s vlakom i s tri crne tice,
Još je i sada sva nijema i blijeda.
— Mrtav je sin moj! — Oh, to kruto lice
Na nas i sada sa Golgote gleda.

Majka je sablast. Ona spušta glavu.
Jedinac, strašan, još na grani visi.
Sunce, u koroti, palo je na travu.
— Sine moj! Rano! Gdi si! Gdi si! Gdi si!

Majke kad strepe, onda je i tuga
Prekrila dlanom polja i svemir cio.
Kroz modru žalost nadvila se dúga.
— Sine! Sine! Samo moj si bio!

Tako je majka, bez suza, bez plača,
Stajala podno krvavoga drva.
Petak je bio, pun smrti i drača —
Ta majka nije bila samo prva.

Mnoge su majke dolazile, tako,
Pred Uskrs, pod drvo, očajne i same.
Mnoge su majke u predvečerje svako
Trgale sijede i nesretne prame.

Vjetar i sunce kidalo je grane.
Majka, pod sinom, srušila se nice.
U žuti suton, na sve čet'ri strane
Kroz groblje zvonâ lete crne tice.

Kantina smrti

Druže, to je veža, kroz koju se ide
U krajeve one, gdje i nema kraja.
Na skitničkom nebu još se jedva vide
Tri zvijezde i ponoć i oblak bez sjaja.

A dole su mraci. I psovke su grube.
(Ko to nama tako čudno i meko tepa?)
Iza nas se gube i posljednje stube —
I vodi nas, tiho, djevojčica slijepa.

Svodovi su teški od vina i od tuge.
Na krezubom satu sad se ponoć makla.
Prolaze sonate i povorke duge
I čuje se zveket razbijenog stakla.

Tu smo mi na méti. Ne idimo dalje.
Bacili smo kotvu u kantinu smrti.
Samo jedan ponor izdaleka šalje
Pozdrave. A nama tek se glava vrti.

Vrti se i vrijeme. Tresu se i ruke.
Sad su stigle zadnje, uzaludne vijesti:
Naša jadra više nemaju ni luke —
Zora će nas naći na posljednjoj cesti.

Prazna kavana

Popodne. Rano. Tiho muhe zuje.
Na žutom zidu slika prozora je.
Iz kuhinje se zveket stakla čuje.
I troma ura tugu dana daje.

Tri gosta tonu u fotelje. Sama.
Sad njihove će glave klonuti i pasti.
Kod kase crna i blijeda sjedi dama
I nad njome se vije talas plavičasti.

Jasan dan je vani. Svijetlo cvate
I silazi u prostor kosim tragom.
Vrijeme kida izmorene sate
Na pločniku, pred ulazom i pragom.

Nepomična slika tako traje.
Tri gosta puše. Kobno doba to je,
Kad konobar im zadnju kavu daje
Ko zadnju pomast. Sunce usnulo je.

Kapela

Baš na kraju ceste krčma. Ko kapela.
Pernat barometar vrti se na krovu.
Mrači se pod strehom. Već je i magla sjela,
Pa nas neka svijetla u dubinu zovu.

Tin-tirilili-tin-tin! Sitna mandolina
Prebire kraj stola veselu baladu.
Tan-taran-tan-tan! Gitara kraj vina
Tužnu pratnju daje, gdje se sjene kradu.

Madonina slika u zlatnom okviru
Uspavanku svira: »Tebe Boga hvalimo!«
Živo je unutri. Ko na mrtvom piru.
Sjedeći uz čaše, cigarete palimo.

A časti nas ujak, sijedi arhivar,
Što poznaje stare slike i manuskripte.
On je tu kod kuće. Kao prebendar
Vjerno čuva duh i povijest ove kripte.

Pa kada on makne čarobni svoj štap,
Zidovi ožive od usnulih basna.
Zar je ovo neki svjetlucavi slap
Pao sad na lica naša tmurna i kasna?

Pohodismo noćas zaboravljen rod:
Ujaka, što živi na visokoj zoni.
Nad nama se ljulja plavi vinski svod,
A badnjak, u snijegu, zvoni, zvoni, zvoni.

Proljetne vode

(Onoj, koja nije došla)

Umorna jutarnja i bezmoćna ruka
Na plahti bolničke möre —
Silazi nebo sa martovskog luka,
A pijani snovi zöre.

Po modroj tišini dana putuju
Ogromne guske raspletih krila —
To oblaci Lacka Vidrića tūguju
I nestaju tragom mitskih idila.

Krute antene sa sumornih grana
Glase se hrapavom gavranskom strofom —
Ko posljednje vijesti krvavih dana
Što zjape u ponoru, pred katastrofom.

Na umornom sivom dlanu naslanja
Nedjelja opranu glavu,
I gleda sapetog konja gdje griska
Mladu, preplašenu travu.

Uto je kratki nervozni cvrkut
Lastavice u modrome fraku
Kucnuo o moje čađave prozore:
To srebro šušti u zraku.

Svetak je danas: dan jorgovana.
A Schubert u tuzi nad procvalim grmom
Ide do potoka livadom strmom
Sa bijelim cilindrom iz veselih dana.

U buci šetača i weekend-dresa
Ljulja se proljetni dim sa ražnja —
Cvrči tragedija jagnjećeg mesa,
U crijeva se gužva gurmanska pažnja.

Kraj tuge mojih prozora zvone
Zvonovi crni kroz jezu —
U buržujskoj sjeni nedjeljne gostione
Svršava dan u džezu.

Jutro i moja soba

Vlažne su jutarnje ulice,
Pospano šire oči.
Po zelenom taracu svjetiljka
Posljednje suze toči.

Miris toploga kruha
Iz pekarne sito kulja.
Pognuta sjena smetljareva
Gladno se za njim šulja.

Skoro će sunce granuti —
Za petama sjena klisi.
Ko parče svrgnute noći
O vratu mi zvono visi.

Opet će utorak proteći
S objedom, večerom, kavom.
Ja ne znam, da li prolazim
Nad snom ili nad javom.

Čeka me vanbračna soba
I ljulja se zavjesa stara —
Pas tako maše repom,
Kad nanjuši gospodara.

U jastuk zagnjurih glavu
Sa transom jutarnje zvonjave.
Prsti — ko tipke klavira —
prebiru preko ponjave.
I traže, traže, umorni, san
Ko beskućnik krov i stan.

S okvira, sa granom jasmina,
Gosparski portrè djeda;
U jutru, punom tišina,
Pijanog unuka gleda.

Na polici spavaju sretno
Uspravni redovi knjiga:
Gogolj i Dostojevski,
Romantika Viktora Huga.

I rukopis čeka na stolu
Sa pepelom cigareta.
Ura — muha bez glave —
Mahnito, slijepo šeta.

Niz stolac se spustile hlače
I prazni rukavi kaputa —
Ko ruke invalida
Niz košćata bedra, kruta.

Po tankoj, svilenoj uzici
Silazi pauk i vrijeme.
U prsima, teškim od astme,
Harmonika stenje ko breme.

Plava se maglica trese
I vruće mi čelo dira —
Tako se njišu rese
Na rubu mokrog peškira.

Ljulja se u lavoru voda
I po njoj slika zida.
Po ćilimu netko hoda,
Bez glasa i bez vida.

Dan pruža ruku žutu
Sa mirisom jorgovana.
Putuje moja soba
Put neznanih, pijanih strana.

Čežnja

(Čitajući neke novele Vjenceslava Novaka)

Uvijek tako čeka jedan prozor žuti
— Sa zastorom što krije podrumske misterije —
Pa u prazno gleda, ko oko, što šuti
Kroz maglena jutra gradske periferije.

Za zastorom sjedi švelja ili prelja
Sa crvenim dlanom, poroznim od pranja —
Proljetno je sunce ovdje pusta želja,
Pa ko slijepac viri kroz paučinu granja.

Nad šveljom se ljulja gvozdena krletka
A sa kanarincem ogoljenog vrata —
I njemu je čežnja ko skrofula jetka
Izgrizla belkanto jutarnjih sonata.

Dva kostura vuku smetljareva kola
I otpatke noćašnjih zabava, banketa.
Ova stalna povorka Radničkoga Dola
U prljava jutra pored švelje šeta.

Ona dotle prede i zamišljeno kida
Jeftine figure sivih gobelena —
Naslonjena leđima o tugu vlažnog zida
Udiše sudbinu Mirogojskih sjenâ.

Vječno svijetlo visi ovdje pred oltarom:
To je dan bez utjehe, to je dan bez nade.
Pjesnik često prođe žalosnim bulvarom
(Za bijedne on katkad vremena imade!)

Po znojnoj fasadi rasplela je vlaga
Geografsku kartu tužne domovine —
Stonoga tu plazi preko kućnog praga,
A dveri mirišu zadahom latrine.

Samo vječne ruke otvorenih porâ
Vuku grozno uže od mrtvačkih zvonâ —
Žude modru boju otajstvenih morâ
Hvatajući — u čežnji — ozon južnih zonâ.

Noćni pohod

Pjeru Križaniću

I išli su noćni gosti iz kavane —
— gluho, umorno.
I išli su noćni gosti iz kavane —
— Tužne, sumorno.

Padala je sitna kiša neumorno —
— Sjetno, lagano.
Padala je sitna kiša neumorno —
— Teško, žalosno.

Tinjala su pjana svijetla u aleji —
— Hladno, zeleno.
Tinjala su pjana svijetla u aleji —
— Tamno, ledeno.

Šaptale su mrazne usne u ekstazi:
— Noć je. Spavajmo!
Šaptale su mrazne usne u ekstazi:
— Noć je. Sanjajmo!

I išli su noćni gosti iz kavane —
— Gluho, umorno.
I išli su noćni gosti iz kavane —
— Tužno, sumorno.

Umorno podne

† Franji Horvatu-Kišu

Svijetlo je nebo i prozirno.
Slegla se prašina vruća.
Sjene okòmito padaju
Sa zidanih, bijelih kućâ.

More je ravno i uljeno
I sunce ga plameno žari.
S brodova penju se jarboli:
Stari, mrtvi stražari.

Zvona su sada prestala.
Podne. Tišina bruji.
Na umornom zlatnom pramenu
Roj muhâ nesnosno zuji.

Žal je uz more žalostan,
Ne vidi se niti stvora.
Dalèko blijedi se dugačka
Prozirna, drhtava gora.

Nitko ne će da smuti mir,
Dosadni mir i tišinu!
Tako je teško gledati
Očima u daljinu!

Tako je teško gledati
Jarbole kako strše,
Tako je teško slušati
Tišine gluhe što prše!

Barem da pseta zalaju
U dosadnom ovom selu.
Tiho. Zvona su umukla
Na tornju visoku, bijelu.

Podne je. Blijedo i spokojno
Sjena za sjenom se reda —
Oštre, tupe i pravilne
Dosadnog drvoreda.

Pijani prosjak

Na desnoj je strani ulice. I pruža
Osamljenu ruku bez drûga i drúge.
A miris benzina sa mirisom ruža
Vije se u dimu perjanice duge.

On čeka i moli i nasmijano gleda
Kako sunce svijetli kroz mîmiku grada —
I novi red zgrada kraj njega se reda.
Sa ugla, na pločnik, modra sjena pada.

On bi zapjevao. Al' to nije skromno.
(Svijet dariva bokce kada nisu smjèli)
Zato ruku pruža nemoćno i pomno:
Pijanog prosjaka svaki trik vesèli.

»Darujte me sakatog!« Desnu skrio nije.
Prazni rukav visi ko barjak bez neba.
Gleda u redara, pa se samo smije,
A pjano mu oko bogzna kuda vreba.

Ljevicu je digo i suncu se čudi.
Nalik je na nekog namaljanog sveca.
Pred njime se kreću: dan, ulica, ljudi,
Tramvaji i kola i vesela djeca.

Mlad je. Kao rosa. On je noćas pio
U podrumu izvan redarstvenog sata.
Pažljivo je pare pod košuljom krio,
Da ga vrag ne uzme, da ga san ne hvata.

I danas je vedar. »Darujte me!« — reče,
Pa se mlada dama zagleda u njega.
Dala mu je dinar što draži i peče —
Nestavši za uglom kao iza brijega.

Zimsko sunce

Nasmijani prozori — ulični feljtoni —
Slušaju: grad se miče;
I kako sa tramvaja pozdravljenje zvoni
Tako kolporter psalme viče.

Vlažne su mrlje sa zabata nestale,
Krmelj je s očiju pala —
Mračni smetljari zadnji snijeg bacaju
U crna zjala kanala.

Sa krovova pline i magla i para —
Ko s poganskog žrtvenika;
Po staklima mnogo je novih šarâ
I začuđenih slikâ.

Golubovi — plave i bijele pahulje —
Nose u kljunu grančice dana;
Po barama žive su lepeze planule:
Predznaci veselih dana.

Ceste se svijetle i elastično pružaju
Ko mokro i napeto uže,
Po užetu plešu sunčani koluti
I zimske, procvale ruže.

Nestale tuge i glavobolje
I pala je pečal s lica;
Galame vrapci — svi dobre volje —
Sa telefonskih žica.

Uto su prošle i laskave žene
Što su se ljuljale u noćima;
Idu ko san što nikad ne vene
S plavim tragom pod očima.

Jedan se prozor otvorio i kriknuo —
Ko da su prhnule prve laste.
(Eno, u grabi je jaglac niknuo —
On uvijek iz snijega raste).

Po putu bez doma prolazi redar
Modar — i skitnicu tjera;
Gologlav jadnik, a cipele žute:
Putnik bez krova i smjera.

Za njima sad se zaleti pseto
Smotavši rep u spiralu —
Mrko ga gleda kaciga zakona,
Ne zna za proljetnu šalu.

Pa ipak sunce i dalje pleše
Po žutoj, veseloj žici —
I ko da se bolnički prozori smiješe:
To gledaju bolesnici.

Nirvana

(Motiv iz ludnice)

Prozori se mrače, teški, ko od čađe,
A rešetke dijele nebo u komade.
Brodolom je uma progutao lađe
Komandira, što su ostali bez nade.

Po žutom su putu krenuli do ludnice
I sada ih više dosada ne mori.
Svijet su novi našli bez sreće i bez bludnice
I bez plave pjesme u umornoj zori.

Leže — to su oni posljednji u redu —
U mirisu grubih bolesničkih halja.
Bez misli im ruke po plahtama predu,
A teški se oblak sa zidova valja.

Oči bez refleksa blude, pa se vrte,
Ne tražeći luke odmora i spasa.
Njihov dan je ponor. Krivulje i crte
Lome se u zraci, što se zatalasa.

Smireni, bez pozâ, grade katedralu,
Što se, tužna, penje k nekom višem bogu.
Utaplja se miso u bezglasnome valu,
I pogledi gasnu. Kretat' se ne mogu.

Krevet do kreveta. Prljava bjelina.
Pa krikovi neki. Jauci bez jeke,
Ko panika drhti ova domovina
I vrtovi čudni i rijeke daleke.

Sve u nekoj stravi, a ipak bez brige,
Krenuli su oni davno preko granice.
Dotle vjetar ludila vrti neke stranice
Neštampane jedne i očajne knjige.

Sunce bolesnika

Prozore smo crne otvorili danas.
Hvataju nas ruke zanosne i duge.
Novembarsko sunce na kuće i na nas
Palo je ko potok toplote i tuge.

Novembarsko sunce mnogo duše ima
I zvukova mnogo zakopana blaga.
U lica nas grije, prije nego zima
Na dolove padne i na brda draga.

Još će da nas malo danâ pazi i mazi,
Nestati će skoro iza siva neba.
Zato tako ljupko putuje po stazi,
Na mahove čeka, na mahove vreba.

Pa nam pruža radost najljepših aprila,
Jaglaca i vrabaca, lasta i potočnica.
Gladi sure tvornice i zabate villa
I maline vadi iz golih živica.

Novembarsko sunce nema žarkog plama,
Ali nas opija velom glavobolje —
Ko aroma žuti, što po bolnicama
Na bolesne lijega bez strasti i volje.

Mnogo lijepih snova kroz vrućicu teče.
Čarobni pejzaži izlaze iz peći.
Ko to nama mnogo lijepih riječi reče?
Svi predmeti mali postali su veći.

I iglice mnoge škaklju spore vene.
O, kako je slatko biti u bolèsti!
Novembarsko sunce, ko miris što vene,
Palo je po nama, palo je po cesti.

Stvaraju se čuda, a na žutoj zraci:
Iz djetinjstva dani vraćaju se k nama.
Kao da su povrh nas vunasti obláci
I kao da pline žuta neka tama.

I nikada tako lijepo bilo nije!
Mi pružamo k suncu ruke. Žile naše
Neka u samoći pjano vino grije!
S modre svile radost ko lepeza maše.

Penjite se, pjesme novembarskih želja,
I putujte tragom daljina, visina!
Kraj postelja naših uspavana prelja
Prede toplu pjesmu bolesnih tišina.

Vrapci pred žutom kućom

Pred žutom kućom platana pruža
Ruke i gole i duge —
U zimsko se nebo oblaci penju
Kroz rujne i modre pruge.

Kakva to kuća u sutonu ćuti?
Od gvožđa su vrata i jaka —
Daleki putniče, stani, jer to je
Dom pjesnika i luđakâ.

Tu su unutri vjernici vedri
I posljednji optimiste —
Prljave oči kroz rešetke blude,
A duše su njihove čiste.

Oživila sad je i mrtva platana
Iz teške i tvrde golote —
Po granama skakuću lude priče
I brze, vesele note.

Svi vrapci sa ulica danas su krenuli
Da proslave konac dana —
U žutoj se kući luđaci prenuli
I slušaju muziku s granâ.

U kakve ovo čarobne svirale
Sviraju vrapčja jata?
Scherzo je ovo iz svih sinfonija
Krovova i uličnog blata.

Tako se igraju miševi zračni
Kuštravi poput bohema —
Galame silno, smiju se, vrište
— A večer silazi nijema.

U veseloj gužvi cvrči platana
Ko ribice kad su na žaru.
Tako se raduju vandrokaši
Kad su izmàkli redaru.

A oni u žutoj kući, ko djeca
Sve oči šire od čuda —
Pa rukama mašu — ko neznana krila —
I čežnja ih hvata luda.

Al kad je krezubi starac za gòrom
Bacio sunčanu kapu —
Stiša se svirka. Prolazi sumrak
Sa mrkim ćukom na štapu.

Luđaci su tada oborili glave
U samice idu redom —
Mrtva platana prozore gladi
Rukom i hladnom i blijedom.

Ujutro, kada se pijanac vraća
Kući — umoran, zgužvan i siv —
Skakuće vrabac pred njim i pjeva:
— Hosana, pjesniče! Živ! Živ! Živ!!

Na pločniku

Sad je mokra večer prošla pored mene
U kolima crnim vozeći se krišom.
I dva slijepa svijetla, ko dvije blijede mrene,
Zališe me svega sa vjetrom i sa kišom.

Po asfaltu lete brze šestnajstinke
Ko pijane kajde povrh partiture.
Prozori se mrače. Kroz sablasne krinke
Zelenkaste oči nepomično zure.

Za staklenim čelom umornih kafana
U procijepu cvile gusle kraj klavira.
Odraz žutog svijetla ljulja se izvana
Ko suludi lampion iz mračnog okvira.

Po zidu je vlaga išarala grimase
I oblike, što ih stvara mašta u bolu.
Na vodenoj mrlji ko vatromet sja se
Vizija, što cvate u mom alkoholu.

Kaput mi je težak — ko oblak — od kiše.
O, teško je ići kroz ulice kliske.
I dok moje oči lutaju sve više —
Tragovi me vode u podrume niske.

Pan sa periferije

On je drug svetog Franje:
S ticama razgovara.
Pa, vrteći ručku vergla,
Šaljivu muziku stvara.

Ko Panu sa periferije
Služavke mu se raduju.
Starci ga rado slušaju,
Čuju ga i oni, što gladuju.

Djeca, kad idu iz škole,
Mole ga, neka svira
Onu poznatu ariju,
Koja i pseta dira.

Voli on djecu; od šale
Prijeti im katkad štapom;
Smiju se slijepe oči
Pod starom, vojničkom kapom.

Cio dan tako maše
Krilima instrumenta;
U rutavoj prosjačkoj šaci
Sva je njegova renta.

A kada mu vergl zataji
I zapne krivulja luda —
Prosjak obrve diže,
Tobože ko od čuda.

Psi njega dobro znadu
I laju mu u veselu bradu;
On dotle arije svira
O jučerašnjem gradu.

I sunce kada stane
Da se u kapljama toči —
Prosjak uspravlja glavu,
A slijepe su mu oči.

Smiješne ga kućice miluju
Sjenama zabata svojih.
Slijepac je svirku svršio
I sada novce broji.

Večeras on će strugnuti
Pod teške birtaške grede —
Vergl će ariju svirati
O veselom srcu, što kudelju prede.

Patetična pjesma konju

Njegova je glava i tužna i lijepa,
Kad udarce bičem smireno podnaša.
Dosadne ga muhe oblijeću kod repa
Sa mesnatom psovkom tvrdog kočijaša.

A sa mirnog oka tamne i modre boje,
Kroz slijepe vidike upropanj ga vabe.
Vrat se mučno svija i prsa se znoje,
Pod kopitom blato zapljuskuje grabe.

Po pločniku, s kišom, avet kada páse,
On umorno tegli sate nevesele:
I crvene lampe kad se same gase
Konjče fijaker vuče u pijane bordele.

On pozive sluša neznanih daljina
I onda, kad nosi teret monotonije;
I onda, kad nebo sa sivih visina,
Zadnji pozdrav šalje konju sred agonije.

I pjesnika prati vlažna konjska kob:
Oko njega lete muhe i tuge mnoge;
Stihove i sumor prti kao rob,
U posljednjem padu polomivši noge.

Na zavoju su ceste našli nekog jutra
Pijanca, gdje — krvav — traži plavi smjer.
Nitko nije znao što ga slomi iznutra —
Lješini se smijao dan — ko živoder.

Ne vise barjaci i zvona ne zvone,
Kad na cesti konj il' pjesnik tako krepa.
Sa mokrog se lišća blatne kapi rone
I zavija pseto. Tiho. Ko da tepa.

„WIEN, DU STADT DER LIEDER“

(FELJTONI)

Invalid pred Haydnovim spomenikom

Jesenski dan i bolničko sunce:
lutanje podnevnih mjesečara.
Prolazi glad kraj delikatesa
i pored ciničkih reklamnih šara.

Hrapava grla od ruma i katara
šepavih kolportera
kidaju mrežu tranvajskih linija
i sirenski tonfilm šofera.

A dotle prozori drevne kafane,
sa stijenama debljim od metra,
čađave oči sklapaju,
o diližansama sanjaju —
i pred njima jure sekunde
Fordovog taksametra.

Haydn je pružio kameno koljeno
gracijom menueta iz C-dur kvarteta:
gleda u izlog Del-Ka cipela
i besposlen svijet, gdje šeta.

Pod skladnim je majstorom invalid sjeo —
— i on je ispružio nogu:
praznu protezu što neskladno zijeva
ko molitva dobrome bogu.

Od devetstošesnaeste nije ta noga
za zimu i bolove znala;
sada je, teška, sa kletvom bez amena
na otmjeni korzo pala.

Oči su nekada viđele čuda —
danas tek slijepu korotu očala.
Slute, kako se ljuljaju sjene
pod suncem od jesenjih šala.

Metalnu ploču sa crnim povezom
skrivaju kose bijele;
pod bijelom je kosom komad lubanje
odnijela hilzna šrapnele.

Prsti — čvorovi bodljikave žice —
stisle su vrat vijoline.
I na njoj je mjesto sordine
postavljen zvučnik. I tako se
pjesma bijede, što tarace ruje
kao kroz radio sablasno čuje.

I svira neznani karpatski junak
pod Haydnom pjesmu bez riječi:
sluzavo stenju tročetvrtinke
Ko drva u sitoj, božićnjoj peći.

Po krvavoj struni tetura ritam
tankih, bidermajerskih zona:
Lanner i Schubert čuvstveno plešu
valcer u stilu bontona.

Ko rijetke kapi sulude kiše
kraj jesenskog, suhog zida
padaju škrti limeni groševi
u prljavu kapu invalida.

Na tornju crkve Marije od Pomoći
— od koje pomoći nema —
tusti, građanski golubi guču
pod vlagom bolničkih plahta.

Večer na tanjiru periferije

Kaljavu, vlažnu ulicu siječe
reflektor sa tornja reklame —
pod njegovim krakom život teče
na dunavskom keju periferijske čame.

Straussovi valceri ne vriju više
u šampanjskom ritmu veselja —
ljulja se mrtvački marš usred kiše
sa mirisom jeftinog zelja.

U zvuku sirena prolaze kola
društva za prvu pomoć —
a vedra muzika prozebla čeka
u haustoru noć i ponoć.

Zvonce električnog tramvaja nosi
posljednju pomast po žici —
Ko autor propale drame se vuče
izgladnjeli bečki štrici.

A umire Prater. Još orkestrioni
uz bubnjeve i činele
veličaju lijepu i slavnu prošlost:
neka se gladni vesele!

I »Rizenrad« se lagano kreće:
kazaljka na smrtnoj uri —
tako se vrti i kolo sreće
kad se zgoditku ne žuri.

Groteskne maske panoptikuma
bijele se kao glodana kost —
Gavran je pao da posjeti kuma:
veseli, posljednji gost.

Cinički oglasi bioskopa
tužnu aleju kite —
berberska njuška Jana Kiepure
i dosadni profil Helm Brigite

Na »Ringu« su opere i koncerti vječni
i toče se napjevi tečni —
a ovdje škripe proteze invalida
kraj vlažnog, skrofuloznog zida.

Građanski, pristojni restoran
i vesela bečka piva —
baš tu me snađe tuga i sram,
vizija gladna i živa:
komad mi je mesa osto na tanjiru —
— plaćam gotovom parom —
kad se preda me pojavi čovjek
mlad, sa starom gitarom.
I gleda u tanjir spuštenog oka
tužno, diskretno, bez poze
i reče mi krupnu riječ ko sentencu
današnje proze:
»— Oprostite, gospodine, ja sam
tako slobodan, da Vas zamolim
za ovaj komadić mesa, nisam
već dva dana jeo.«

I kad je gitara veselo kvrcnula
akord sa pjesničkih lira —
čovjek je smotao »faširanu šniclu«
u grubu realnost novinskog papira.
— — — — — — — — — — — —
Po lijepom, plavom Dunavu teče
valcer — ko Straussova jahta —
a jedna se ponoć u grču svija
pod vlagom bolničkih plahta.

Noturno na Ringu

Lutam — ko brod — po kamenom moru:
mjesečar ponoćnih šetnja;
mračne platane proljetnju zoru
čekaju — nijemo — bez kretnja.

Zar su to naglo sinuli prozori?
— ko da je pozlilo nekom —
i čudna muzika čelo mi ganula
rukom hladnom i mekom.

Prenuh se, snen, u bašti sv'jetala:
reklamne šare i svijeće;
modra i tmasta noć sred kanala
u žitkoj platini teče.

Živi i nemirni otsjevi plamena
oštrih i nervoznih boja
ližu bockavim jezikom tarac,
kud noga je krenula moja.

A Goethe, satkan od brončanih rima
na kamenom pijedestalu,
baš jubilarne čestitke prima
kao na dvorskome balu.

Miran, na vrhu, on i ne sluša,
kako u nekom nesretnom kraju,
radi cenzure — bog i duša —
»Egmonta« nikako mu ne daju.

I zato pred njim u mistici drhću
šarena, bučna svijetla:
dekor Valpurgine noći režu
tirade glumaca i pijetla.

Limeni tanjir frizerskih radnja
— značku berberskog »PEN« kluba —
noć i vjetar ljulja ko krpu
kraj dorskog, klasičnog stuba.

Iz opere idu Don Juani u fraku,
u smokingu Leporeli,
Izolde sa skupim krznom, u laku,
a jeftini vrat im se bijeli.

Barovi otvaraju crvena zjala
iz zemlje smijeha i Lehar-džeza;
na gladni je pločnik zvijezda pala
i brije fasade ko jeza.

Kraj lampe kutri jednopreg fijaker
— balada iz neznanih strana —
i čeka na goste iz prošloga vijeka
pod krošnjom carskih platana.

Taj postiljon iz Lenauove lirike
dugu i vlažnu virđinku siše;
dočekat ne će veselih gostiju:
nikad romantike više!

Kroz sumor i smijeh Schubertove serenade
— brzinom od šezdeset kilometra —
prošao je praktični lomot progresa
brzog i ciničnog taksametra.

Lutam — i opet — po kamenom moru:
mjesečar ponoćnih šetnja.
Vlažni noturno proljetnju zoru
čeka — nijemo — bez kretnja.

TRI PJESME U SIVOM

Noćni mornar

Kada kiša padne i noć kad je teška,
Pa se vuče, sama, na valima jeze, —
Nad prozorom tad se sivi pauk smješka,
Prebirući tankim nogama i — veze.

On tišinu véze. Spušta se i penje
Ko sablasni mornar, kad je noć sve dulja.
Slijevaju se kiše u vjetru, što stenje:
Na užetu tankom siv se noćnik ljulja.

I on tako brodi. A okolo njega
Ko jadro bez snova paučina raste.
Taj ponoćni pokrov sve na prsa lijega
I pomiče slike olovne i tmaste.

Sve su širi kruzi paukovog tkiva,
Zakriliše nebo s vjetrom i sa kišom.
Neumoran mornar, samotno i krišom,
Plete tužno jadro. Sve mračnije biva.

Brodolom

»... Cosi tra questa
Immensità s'annega il pensier mio:
E il naufragar m'é dolce in questo mare.
Leopardi: L'infinito.

Srce strepi. Tako čekaju
Robijaši, da noć na njih pane,
Pa da mrak je, pa da nestanu
Horizonti na sve četri strane.

Kad će kucnut' alka avetna
Na drhtava vrata srca i mraka?
Utaplja se miso. Lupaju
Prva zvona posljednjega znaka.

Srce strepi. Tako i putnici
Vide, kako prije brodoloma
Nepoznati mornar oka staklenog
Leti preko putujućeg doma,

I na svakoj ukočenoj ćeliji
Daje rukom signal smrti skore.
Srce strepi. Tako gledaju
Brodolomci na nebo i more.

Noturno

Pao je muk na jarbole broda.
Gdje ste, o, vjetrovi, i bolni i slijepi?
Nizovi zvijezda gasnu ispod svoda.
More tišinama i šuti i strepi.

Crveno svijetlo šapće u tmini:
Mornar na straži u sumoru čeka
Hoće li doći val po pučini
S pozdravom neznana kraja daléka.

Mrtvo je. Tiho. Teško je bditi.
Vjetrovi su ostali noćas u gori.
Ne grle vali kamene liti.
Samotne jarbole tišina mori.

PJESME SAMOĆE

De profundis

Tinu Ujeviću

Grub i drven plot i izgažena cesta
i ogoljene grane zadavljenih sanja —
Padala je kiša, no i ona presta,
pa se sada kida iznemoglost danja.

Paučina vlage zakrila vidike
gdje su nekad cvjetali zvonovi u zori —
Mračne brazde režu mokre utrenike,
nad sumornim šumama plam dana ne gori.

Ne dolazi nitko. Sve je tu bez glasa:
nebo sa fasadom mrke kaznione,
krovovi bez dima i vedrih talasa,
daljina bez radosti zvučne vasione.

Ko prosjak sa zlobom i bolesnom nogom
sivi dan tu prolazi pored moje volje —
Tu sam se ja sastao i rastao s bogom
i klonuo nice poput bijedne drolje.

Kroz rešetke gledam kaljavu tišinu
i osjećam stravu beskrajne ladnoće —
sve zanose svoje predao sam vinu
i jezavoj tuzi sulude samoće.

Sa ognjišta mojih Lara i Penata
ne će procvast znamen radosti i plamena.
Tek ruka, što katkad teško srce hvata
utisnut će biljeg možda boljeg Amena.

Ne dođi, Legendo! Ostani u mraku,
nek te samo moje slijepe oči vide!
Sa bolesnom nogom, na svakom koraku,
dan kaljav i tužan u susret mi ide.

U vrućici

Sunce je danas — crn kukurijek —
Prošlo kràj moje sobe.
Slike na zidu. Uz krevet lijek.
Sa stropa se cvjetovi drobe.

Zar je to petak — nezgodan dan —
Lego na pokrov od lijesa?
Zvuk neki čujem. I znam i stran:
Vrućica stvara čudesa.

Vjetrovi idu — zračne kitare —
Kližu uz staklena čela.
Prozori drhću. A na ormare
Tanka je koprena sjela.

Putuje moja soba ko lađa.
Oblak za oblakom niče.
Novi se svijet okò mene rađa —
Od slikâ se stvaraju priče.

Silaze živa lica s okvira
I ptica prolazi jato.
Novo me svijetlo umorno dira
I sipa broncu i zlato.

Cvjetovi neki niču iz ruku,
Soba se širi i njiše.
Tanke me magle nekuda vuku:
Nema me, nema me više.

I sve je tako i smiješno i čudno —
Ko da sam dijete kraj mame.
Mrak je u glavi. Oko je budno.
Vodoskok šumi iz tame.

Širi se soba ko miris iz peći,
Kad gore borove grane.
I svi su predmeti postali veći.
Sablasti idu sa strane.

Danas me nemojte budit' odà sna.
Pustite moje snove!
Preda me puče čistina jasna
I vruće me ruke love.

U mamurluku

Lacku Jambrišaku

Pod gustom mrežom grančica i granâ,
Pod pokrovom od lišća neznanoga
Na zemlji ležim. Svuda i sa svih strana
To ide kiša, poslata od boga.

A suh je ležaj. Neka želja luda
Kroz grmlje, sama, potkrala se k meni:
Ne dići se više! Opijen od čuda
Tu ostao bih do kasne jesèni.

I nitko k meni neka ne dohòdi!
Sam slušam rado samotni šum kiše.
Tu čarobnom tišinom zemlja rodi
I cvjetna kaplja na listu se njiše,

Jer kiša pada lišćem ko po duši
I zemlja vrije vonjem sijena i vlage;
Samoća glasna veže me i guši
I ne sjećam se na mile i drage.

I ne sjećam se na radost i tugu,
Jer kiša bruji novim nekim zvukom.
I davnu neku pjesmu slušam. Dugu
Tišinu hvatam drhtavicom rukom.

I s neba melem, poput paučine,
Na čelo moje rosi čarom meda.
Po zemlji niti protežu se fine,
Kud crni kukac na me važno gleda.

A dotle puž sa blijedim rošćićima
Po lanjskoj grani polagano plazi,
Ostavljajući trag u končićima. —
Šum kiše i lišća prošo je po stazi.

I slušam, tako, melodiju kiše
Pod gustom mrežom grančica i grana.
Samoća diše svuda i sa svih strana.
I usnut' želim! Ne dići se više!

Majke

Dobre majke umiru od kapi,
Njihova su srca, srca koja vole.
Svijetla duša samo Majku vapi,
Osamljene suze Majku Spasa mole.

Majka: topla zraka, koja gladi
Sumor različaka, umor teških vjeđa.
Majka ćuti i onda, kada vadi
Iz tišina bajku nasmijanih pređa.

Majka i bajka: prošlost i aroma.
(Kuda naše misli u sutonu blude?)
Oni, što su ostali bez doma
Samo jednu ženu — samo Majku žude.

Ona živi slavom sarkofaga,
(Stanimo kraj ovih sunčanih vedrina).
Jedna majka sijeda, blaga i draga
Čeka u samoći izgubljenog sina.

Sat

Sat kuca. Danas. Juče. Prekojuče.
Sve dane tako. I sve noći tako.
I mene boli. Mene boli jako
Taj sat, što tuče. Zar to srce püče?

I teče sat sa gluhom ranom dana,
I sa svih strana kuca sat na zidu.
O, ide pečal. I dosade idu.
I noć se krade. Svijetla. Obasjana.

I sat je vrijeme. Ritam crnih strofa;
I sat je umor okomitih glava.
I on sad kuca, kada srce spava
I kad ususret ide katastrofa.

O, strah je mene. Bojim se tišinâ.
O, strah me danas. Juče. Prekojuče.
Mrak slavi radost žalosnih karmina.
Sat kuca. Tuče. Zar to srce püče?

Putovi bez doma

Nitko me nije pitao:
Zar te koljeno boli? —
Kad sam — za zvijezdom — pošao
Putem, što skitnice voli.

Nà put me nisu poljubila
Majčina usta suva.
Anđeo čuvar je zaspao —
Tko da me od propasti čuva?

Krst nisam sobom ponio.
(Neka nad krevetom čeka.)
Možda se nekad povrati
I moja duša dalèka.

Zato su beskućni putovi
Pružili k meni ruke.
— Evo ti — rekoše — putuj!
— Slobodne su ti luke.

Brod moj, bez pramca i kormila,
Ide ko pijana svita.
Noć, bez zvijezdâ i mjeseca,
Pita za mene, pita.

Putovi idu. I nema ih.
Gutaju praznu tišinu.
(Sličnu sam pjesmu slušao,
Kad sam bio pri vinu.)

I nisam pustio tragova.
Moja je bijeda sama.
Mrak mi je pragove zasuo: —
Noć je blijeda ciklama.

Noć je moja pokora.
Ona me bije i voli —
— Ja sam za zvijezdom pošao,
Putem, što plače i boli.

U magli

Obložen vlažnim ponjavama bolnice
— bez kretnja i zvuka i prostorne forme —
likovi iz kraja četvrte dimenzije
niču kroz tišinu ulične platforme.

Kanda nije dan. I noć ovo nije.
Ne kucaju tornjevi bespomoćnim satom.
Nigdje nema svijetla, da prazninu zgrije.
Koraci su vremena omotani vatom.

Ustajale i lijene paukove mreže
u suvoći mraka ne njišu se, kradom.
Sad se pustoš duše s očajanjem veže
i prolazi — tiše! — zadnjom promenadom.

Svi sablasni predmeti postali su veći
i ususret idu bez topota i šuma.
Neki sanduk nose. Grdan je, prijeteći:
ovo čas je, kada miso skreće s uma.

Ovo čas je, kad su duše opljačkane
i ništa već nema, da se nekom kaže.
Tupost malog mozga stenje na sve strane
i sulude oči vajnu svjetlost traže.

Oni, koje volismo, odoše bez traga,
ili ih je odnio vjetar pustošenja.
Prosjak žudi sada sitost kućnog praga
i glupost domaje i sitna volenja.

I jedno se kljuse survalo od pečali.
Gubicu mu kvasi blato Vječne ceste.
Posljednje mu oči, sve blage od prepasti,
u magli trepere: »Živoderi, gdje ste!«

Umorno jutro

Ivanu Nevistiću

Još samo jedna zvijezda na kapi redara —
— drugih, s božjeg neba, davno nesta.
Noć spušta glavu. Prignula se, stara,
kao bedevija na zavoju cestâ.

A vlažne plahte krovove omataju
i mamurluk se niz dimnjake toči —
prazna zvona s tornjeva lomataju
i u mene zure slijepe, tamne oči.

Prozori o zori!
Prozori o zori!
Bez mirisa su, bez radosnog cvijeća,
kisnu, gasnu ko sagorela svijeća.

U to je i talas ranog mlijeka —
— što tako strasno u nosnice dira—
po taracu rasuo tišine.
Pred pekarnom prazna kanta čeka,
da joj s bijelom kavom gradsko jutro sine.

Pokrivene čohom sa biljara
prenule se nisu još kavane —
jedna ruka izgrižena, stara,
briše stakla na sve četri strane.

S kase, gdje je kasirica sjala
u noći zloj sa okom porculana —
zjapi prazno staklo ogledala:
jezero u priči davnih dana.

Pod lampom čeka u krznu i svili
akord noturna, s čizmama u laku —
Cijelu noć je lutao u mraku
šapćući: »Ah, pođi sa mnom, mili!«

Ispod crne betonske šupljine
suri ponor mračnog podvožnjaka —
dahću u noć vagoni daljine
poput žene nakon grijeha i mraka.

Željezničar stupa pravcem pruge,
preko lakta visi zamrznuta lampa —
Zvižduk siječe jutro, puno tuge,
i ko mrtva ruka, spustila se rampa.

Jutarnje ruže

U prazna me jutra besanica kida
Na mekanom dušeku samoće i snova —
A sumorna negdje jugovina rida
Kroz otužni lelek suludih pijetlovâ

K ružama se verem, umoran od jave,
I na mene dan — ko vrabac — s grane vreba.
Šire mi se prsa i spuštene glave
Prisluškujem zvonjavu sa istočnog neba.

Ređaju se džbunovi ljubičastog trnja
Svedeni u mrežu gotskih arabeska —
Tamo, gdje je noćas trava bila crna,
Sad se — kao zvijezda — srebro rose ljeska.

Bijeli, žuti, crveni, saneni i budni
Drhte plahi cvjetovi u vlažnoj hladnoći —
Ko znojavi dlanovi, nervozni i bludni
Pod mirisnim pazuhom probdivene noći.

Pupoljci — ko bube, nabijene svilom —
Teški su od pohote, što pelud raznaša —
Čekaju da latice prhnu svježim krilom,
Njišući se opojno ko pijana čaša.

Ove moje ruže sa jutarnjih grana
Oborene vise, ko u mamurluku —
Zvone čistim kvintama stakla i porculana
I diraju, hladne, toplu moju ruku.

O, kako ja volim te jutarnje ruže,
Kad nad njima diše plavičasta para
I kada, u luku, golubovi kruže
Nad stazom tišine, što čežnjom izgara.

I, evo, ja klečim na škripavom pijesku
I ispijam radost iz ružinih kupa,
Što se, kao prozori na sunčanom blijesku,
Otvaraju širom, a svjetlost ih kupa.

Po ružama puze sitne zelen-uši
I mušice zlatne. I crvići gmižu.
A dan se sa krova — ko panika — ruši,
Spuštaju se grane i opet se dižu.

Nježni vampir: pauk svoja jedra širi
I od ruže k ruži perfidiju prede —
Baršunasti trbuh kroz mrežu mu viri
I penje se po nitima, što na suncu blijede.

Pa se i ja penjem po ljestvama od snova
Srčući tišinu, što me guši i vara —
I kako se penjem, padam sve iznova
Na jutarnje ruže, ko trag mjesečara.

Utopljenik

Uspomeni druga Vinka T.....

Žalosno, ružno jutro —
kao periferijske vijesti,
koje se sumorno čitaju
u krčmi, na sluzavoj cesti.

Posljednji, sesvetski dani;
izgažene hrizanteme —
Srce je kucati stalo,
bez poze, patosa i treme.

Baš ovog su jutra našli splavari
— što klize niz kaljavu rijeku —
na žutom jesenskom žalu
sablasnu lešinu neku.

Voda je nju izbacila
daleko od gradskih vidika —
I sad se čavke i gavrani deru:
»To leš je utopljenika!«

Nepoznat čovjek sa bradom
— a užasne su mu oči —
i mrtve gledaju stravu,
što se kroz kišu toči.

Mrtvac ispružen, težak,
s glavom na dnevnome blatu —
nije ostavio oprosnog pisma
ni svojti, ni čovjeku — bratu.

Umro je bez patetike
finebrskih dekoracija —
nestao s ulične poetike
i s periferijskih racija.

»Tko je to?« — pita se živoder
— Karon živinskog svijeta —
zakapajući u zabiti
bijesna i beskućna pseta.

»Tko je to?« — pita se pjani financ
pušeći švercanu skiju —
za nepoznatim se čovjekom
suze i članci ne liju.

Nitko i ne mari znati
finale očajnog mrca;
ni onaj, kome on dade
s kabanicom i komad srca.

Ko će mu slupati daske
i zabiti križ povrh glave?
Ko će mu pružiti šablonske laske
s cvijećem i s bokorom trave?

Ružno se povija posljednji dan
i šumi kiša bez neba —
Lešini to je najdivniji san:
plač mu i govor ne treba.

Leži tu čovjek. To sivi je pogreb
bez popa i potresnih rima —
Zvona ne zvone i ne laju psi:
voda ga vraća, zemlja ga prima.

Pustinja duše

† bratu Vladimiru

Ne htjeli više ništa. I biti u tami
Što briše reljefe ljubičastog brijega.
Jer svi su vidici sad ostali sami
I sunce se volje spušta na pod stijega.

Što je kriva ova zamišljena ruka,
Pa drhće, u strâvi, kroz nesretne sate?
Prsti bez topline — ko tipke bez zvuka —
Prebiru Andante pokojne sonate.

Ukočene želje: to su stalaktiti
U špilji bez sjaja fosfornih vedràca.
Od pustoši očajne ne mogu se skriti
I topli me umor u ponore baca.

Gdje ste, zvučni gongi, i gdje ste plejade
Zanešenih stada i plavih pastorala?
Tko je ovo htio, da mi sve ukrade:
Legendu vedrine u čaši od kristala?

Pakosno me tresnuo u jazbinu ovu
Raznesenih živaca, što se lome i ruše.
Sa barjakom sivim na izgorelom krovu
Grobnica je ovo i pustinja duše.

Gledam: prazan zid od prepečene cigle
Slikan simbolima vješala i straha.
Sa ostrva radosti nisu lađe stigle,
Pa da me ponesu poletno, bez daha.

Nitko ne će doći. Ni san ne će doći.
A oči se spuštaju u dva gluha zjala.
Besanica tinja kroz pepeo noći
U žudnji za mirom blagog veronala.

Ostaje sad misao, strepnjom okovana:
Lutati u mraku i ništa ne htjeti.
Odzvanja praznina bolom okeana.
Bez kormila lađa u ponore leti.

Lisinski

Onima, koji su ga zaklali

Tužni taj samòtnik hromom nogom luta
Kroz prazni talas naše slavne monotonije.
Bezimeni sjaj sa lica gladna i žuta
Bez sarkazma daje kroz večernje harmonije.

Zamire mu srce bono i sve bonije
Na posljednjem tavanu zaturenog kuta.
A kada mu Gloria dala stijeg agonije,
Tih, a ipak žučan, uklanja se s puta.

Plamen ovog Barda osamljeno gòri
Na gori, što je i danas mrakom zapretana.
Ugađač klavira u ništa izgòri
Zbog nas sâm, bez kruha i lovorovih granâ.

Večeras će njemu i njegovim mukama
Zapljeskat' elita sitim i bijelim rukama.

Bolesnikovo jutro

Bolesnoj Cvijeti posvećeno

Električna je lampa sunce bolesnika,
Čitav svijet je njegov samo jedna soba.
Prozori su platna začaranih slikâ
I po njima teče film u svako doba.

Četiri modre laste iz zemlje faraonâ
Nose bolesniku cvrkut vedrih strana;
Macice od baršuna sa aprilskih grana
Pružaju kroz prozor pozdrav plavih zonâ.

Bolesnički prsti vezu preko ponjava
Umorne goblene od febrilnih snova.
Sa tornja se čuje blagoslov i zvonjava
Što pada na prsa ko mreža od olova.

Jedna kaplja sunca, kanarinac žuti,
Skakuće po sobi, laka i vesela.
Miris bijelog rublja i oznojenog tijela,
Gust, kao narkoza, perspektivu muti.

Kraj kreveta zvončići doktora Mirakla:
Lijekovi i otrovi i zagonetne trave.
I živa se penje u cijevčici od stakla
Do opasne granice iznad sna i jave.

Oči bolesnika: dva porculanska cvijeta
U ogrijanoj sobi vide čuda sama;
U njegovoj nadi živi jedna tama,
Po njegovoj mreži bijeli pauk šeta.

Kada njegov pogled u vrućici tone,
Gradi budne snove u vrtu od sjenâ —
Ko djeca od pijeska gradove, bastione,
Fantazijom Hoffmanna, Hauffa, Andersena.

Za crvenim krovima zlatno zvono zvoni.
Pas veselo laje. Vrapci. Sunce. Djeca.
A po horizontu čađavi vagoni
Vuku tugu časova, dana i mjesecâ.

I tako se rađa jutro bolesnika,
Sa vjeđama teškim od nesna i bola.
Miriše rezeda u čaši od Odola
I njiše se soba ko na platnu slika.

Noćni gost

(Čitajući Poö-ovog »Gavrana«)

1915. Vojnička baraka

U noći, kad nas bësan svlada,
I kada tišina s visina pada,
I kada lutaju srca mlada
Blijedom kaldrmom vampirskog grada —
— U noći ovoj, u ovoj noći
— Ko će to doći? Ko će to doći?

Upropanj goneći mračnog ata,
Što kopitom lupa na naša vrata,
A crnim krilima grla hvata
Kroz umorne tragove kasnog sata —
— U noći ovoj, u ovoj noći
— Avet će doći. Avet će doći.

I trešnjom će tada da ruši i lama
I ljulja kupolom pospanog hrama
I valja se grohotom ponad jama
Pa nestaje stazama noćnih tama —
— U noći ovoj, u ovoj noći
— Ko će to doći? Ko će to doći?

On svirepo srće, sve bez daha,
Kršeći barjake i smrti i praha.
Vidike krije, a zemlja plaha
Ko more drhti pod plaštem straha —
— U noći takvoj, o pola noći
— Što će to doći? Što će to doći?

Sad jezavi ples on poigrava
S lunom, što mu vrh čela spava,
Vjetrom i oblakom zavitlava
I šumi bakljama noćnih java —
— U noći ovoj, u teškoj noći
— Ko će nam, jao, u posjete doći?

U mraku, svuda i sa svih strana,
Kad strepnje kucaju iznutra, izvana,
Kad mrtve sanje padaju s granâ,
I kad su daleke planine dana —
— U noći ovoj, u vječnoj noći
— Propast će s koprenom smrti doći.

A plava priča, što davno je sjala,
Za oblakom skrila se, bijedna mala!
I već je ko smrznuta ptica pala —
Ta zvijezda, što zvala nas, zvala, zvala! —
— U noći ovoj, u ovoj noći
— I mi ćemo poći, i mi ćemo poći.

U noći bez granica sam on vlada:
Gavran, na bedemu Smrtigrada.
Do gluhe mu kaldrme kreljut pada,
Pa grakće kroz pakost zlih balada:
— U noći ovoj, u ovoj noći
— Prokljuvat ću vam posljednje oči!

Potonuli brod

Sanjao sam tešku čežnju putovanja
Od pijanih, praznih i poraznih noći.
Rasla je u meni ta mòra bez sanjâ,
Čekajući ono, što nikad ne će doći.

Taj sivi je dan kô zvono bez klatna,
Kupola bez zvuka, bez talasa more.
Omata me vlaga sa bolničkih platna,
Sljepočice gòre.

Imao sam čežnju vedrog vrludanja
I veseli korak davnog allegretta —
Imao sam dušu spletenu od granja
Bršljana bez cvijeta.

Pod rebrima krupna rasla mi je zvijezda
Ledena i jasna kao fjord o zori;
Ko stakleni cvrkut lastavičjih gnijezda,
Kad miso ne drhti i tuga ne mòri.

Uvijek me je vukla tišina daljine,
Prostor vječnog mora i lepeza dúge.
Sanjao sam čežnju ljepše domovine
S perjanicom viteza i sa plaštem tuge.

Dva stolnjaka bijela nosila su mene
S mirisom ormarâ zakopanih stvari.
Sanjao sam radost i obale zelene,
Klečali kraj mene plavi su oltari.

Ali jednog jutra — baš je bio petak —
Survalo se zdanje praznih perspektiva.
I taj je svršetak postao početak
Orkana bez neba, što korotu skriva.

I opet sam čežnja na morskoj pustinji
Sa jadrom što pjeva uspavane varke.
I u neizmjernost pada pogled sinji:
Pozdrav jedne crne, slomljene katarke.

Bijeg

Janku Polić-Kamovu

U sobu se moju sa mnogo žutih i crnih metulja
Ko nečija ruka dan šulja, pa se na stijeni ljulja.
I ljulja se dan sve od želje: oblak sred modre njive
Ko kameni san u oluji, kome se oči dive.

— Ustani — reče — ne strepi. Izađi iz ove sobe.
Ona je otrov u čaši; puna je ružnih riječi.
Ona je pjesma uz harfu, čiji se stihovi drobe.
Ovaj te strop sa tradicijom ko kameni žrvanj gnječi.

— Ustani — reče — i strugni. Izađi iz ove krletke,
Gdje te je vezala pečal uz radne dane i svetke.
Digni tu kotvu iz srca, iz ovog učmalog mora,
Poteci sa mnom upropanj, čeka te Đurđevska gora.

— Ostavi dom u tišini, ostavi mile i drage,
Zavjese ove ostavi i ruke ostavi blage.
One su mazile čelo i plakale kao svijeće
Pružajuć' morfij u pjesmi uz suho, papirnato cvijeće.

— Budi u bijegu ko dažd: bez doma, bez snova, bez praga,
Nitko zaplakati ne će za tobom. Niti pseto.
Ostavi čeljad u plaču i goni sve to do vraga.
Eno se preko krovova proteglo polje sveto.

— Svakome, koji te sretne, kaži mu, samo kaži,
Da su ti došle do grla pristojne, dobre laži,
Da su te nagnale u bijeg tihe i poljske idile
I žuti pramovi sreće i modri traci od svile;
I topli zvuci pijanina, sonate i sonatine
I Stradivarija konci, u leleku od vijoline;
I svetost kućnoga praga i barjaci domovine,
I zvona evanđeoska sa pjesmama iz davnine.

— Pa budi sam kao pločnik beskrajne posred noći,
Kad pometači s neba brišu rosu s oblaka.
Iščupaj korjen iz duše. Ko svete voštane moći
Baci tu mrtvačku zublju u urvinu muka i mraka.

— Ustani! — viknu mi dan, a velik ko zemlja sred vatre,
Rušeći snopove čežnja što pobožno, nijemo snatre.

— Ustani, ogromna rijeka, kroz požar, dažd i oluju
Plamene krijeste valja. Eno se krikovi čuju.

— Čuju se crvene trube i crne fanfare pakla,
Lome se konci i sanje iz etera i iz stakla.
I eno, gdje se u luku pod firmamentom čita:
— O, divno je biti sam na brdu od ekrazita!

SADRŽAJ

Ljubo Wiesner: Nikola Polić . . . . . 1—18

JUČERAŠNJI GRAD

* * * 21
Triptih 23
Tišina 25
Arija sa Griča 26
Lutanje 27
Jutarnja ulica 28
Podne na Griču 29
Slijepac u Gradu 30
Bugarštica 31
Bijela sonata, Adagio 32
Scherzo 33
Jutro u Starom gradu 34
Majka na grobu govori 35
Onoj, koja ode 36
Starinska kiša 37
Stara djevojka Marta 38
Od karata kula 39
Dante 40
Pohod naš jučerašnjih 41

ODRAZI

Svirač 45
Planine u jutro 46
Vandrokaš 46
Bolesnici u proljeće 48
Vjetar 49
Bol bez kraja 50
Zastori i slijepa djevojka 51
Oblaci 52
Malovaroško jutro 53
Nasmijani suton 54

U šumi 55
Večernja molitva 56
Večernja cesta 57
Tišina vode 58
Tišina zemlje 58
Harmonija večeri 59
Mjesečina 60
Noć bez dna 61
Na periferiji noći 62
Staklena noć 63
Noć poslije kiše 64
Bezimeni grobovi 65
Pejzaž u jeseni 66
Snijeg 67
Slijepac na obali rijeke govori 69

TRI PJESME BEZ KROVA

Gladno podne 73
U petak 75
Kroz kišu 76

PJESME SA PERIFERIJE

Prljavo jutro 79
Pretpraznično veče 81
Prosjaci 82
Majka samoubice 84
Kantina smrti 85
Prazna kavana 86
Kapela 87
Proljetne vode 88
Jutro i moja soba 89
Čežnja 91
Noćni pohod 92
Umorno podne 93
Pijani prosjak 94
Zimsko sunce 95
Nirvana 97
Sunce bolesnika 98
Vrapci pred žutom kućom 100

Na pločniku 102
Pan sa periferije 103
Patetična pjesma konju 105

»WIEN, DER STADT DER LIEDER«

Invalid pred Haydnovim spomenikom 109
Večer na tanjiru periferije 111
Noturno na Ringu 113

TRI PJESME U SIVOM

Noćni mornar 117
Brodolom 118
Noturno 119

PJESME SAMOĆE

De profundis 123
U vrućici 124
U mamurluku 126
Majke 127
Sat 128
Putovi bez doma 129
U magli 130
Umorno jutro 131
Jutarnje ruže 133
Utopljenik 135
Pustinja duše 137
Lisinski 138
Bolesnikovo jutro 139
Noćni gost 141
Potonuli brod 143
Bijeg 144